

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

**(Ν. 3094/2003 «Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις», αρ. 3 παρ. 5
& ΠΔ 273/1999 «Κανονισμός Λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη», αρ. 7, παρ. 6)**

«ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΕ ΙΔΡΥΜΑΤΑ»

**Διαπιστώσεις και Προτάσεις του Συνηγόρου
για την λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας**

Συνήγορος του Πολίτη: Καλλιόπη Σπανού
Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη: Γιώργος Μόσχος
Ειδική Επιστήμονας: Σαμάνθα Στρατιδάκη

Μάρτιος 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Έναυσμα, πηγές και σκοπός της παρούσας έκθεσης

1.2. Γενικά χαρακτηριστικά της ιδρυματικής φροντίδας στην Ελλάδα και πρόσφατες εξελίξεις

2. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

2.1. Ζητήματα καταγραφής και συγκέντρωσης στοιχείων για τα ιδρύματα παιδικής προστασίας και τα παιδιά που διαβιούν σε αυτά

2.2. Η απουσία εθνικών προδιαγραφών λειτουργίας των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας

2.3. Θέματα αδειοδότησης, πιστοποίησης, ελέγχου και εποπτείας

2.4. Η στελέχωση των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας

2.5. Η απουσία κανονιστικού πλαισίου για τον εθελοντισμό

2.6. Η απουσία δομών άμεσης υποδοχής παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον

2.7. Η άσκηση της επιμέλειας και η επικοινωνία με την φυσική οικογένεια των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα

2.8. Ειδικά προβλήματα και ελλείψεις στη λειτουργία ιδρυμάτων φιλοξενίας παιδιών με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις

2.9. Η απουσία εξειδικευμένων δομών για παιδιά και εφήβους με ψυχικές διαταραχές ή σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς

2.10. Η απουσία προβλέψεων για θρησκευτικές και πολιτισμικές ανάγκες παιδιών από μειονοτικές ομάδες

2.11. Τα δικαιώματα στην εκπαίδευση, τη φροντίδα υγείας, την κοινωνική ζωή και την ψυχαγωγία

2.12. Το δικαίωμα συμμετοχής και έκφρασης γνώμης

2.13. Η προστασία της ιδιωτικής ζωής των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα

2.14. Η αναθεώρηση της τοποθέτησης παιδιών και η αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων στην ιδρυματική φροντίδα

2.15. Η απουσία ενιαίου πλαισίου προβλέψεων για την υποστήριξη των φιλοξενούμενων παιδιών των ιδρυμάτων μετά την ενηλικίωσή τους

3. ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ Υ.Α. Δ27/οικ.34481/1526/8-10-14 (ΦΕΚ 2792 Β'/17-10-14) ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΙΔΡΥΣΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

4.1. Προτάσεις ως προς την εσωτερική λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των φιλοξενούμενων παιδιών

4.2. Θέματα καταγραφής, πιστοποίησης, εποπτείας και ελέγχου των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας

4.3. Σύσταση δομών επείγουσας φιλοξενίας για την άμεση υποδοχή παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον

4.4. Σύσταση δομών για παιδιά και εφήβους με διαταραχές συμπεριφοράς, ψυχικές διαταραχές ή άλλες ανάγκες που χρήζουν αυξημένης υποστήριξης

4.5. Προώθηση εναλλακτικών λύσεων στην ιδρυματική φροντίδα

4.6. Δημιουργία ενιαίου θεσμικού πλαισίου για την συνεχιζόμενη υποστήριξη νεαρών ενηλίκων που αποχωρούν από ιδρύματα

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Έναυσμα, πηγές και σκοπός της παρούσας έκθεσης

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του κατά το άρ. 103 παρ. 9 του Συντάγματος και το ν. 3094/03 (ΦΕΚ 10 Α'/22-01-03), έχει ασχοληθεί εκτενώς με θέματα δικαιωμάτων των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας. Ο όρος «ίδρυμα παιδικής προστασίας» χρησιμοποιείται, εν προκειμένω, για όλες τις δομές προνοιακού χαρακτήρα που ανήκουν σε νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, στις οποίες φιλοξενούνται παιδιά, δηλαδή πρόσωπα κάτω των 18 ετών, χωρίς την παρουσία των γονέων τους.

Η Ανεξάρτητη Αρχή έχει αναλάβει από το 2003 την άσκηση του ρόλου του Συνηγόρου του Παιδιού, αποστολή του οποίου, σύμφωνα με τις προβλέψεις του προαναφερόμενου νόμου, είναι η «*προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού*». Στο πλαίσιο της αποστολής αυτής, ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού και ειδικοί επιστήμονες έχουν πραγματοποιήσει σειρά επισκέψεων στο σύνολο σχεδόν των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας του δημόσιου τομέα και σε σημαντικό αριθμό ιδρυμάτων ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (βλ. Παράρτημα 1). Κατά τις επισκέψεις αυτές, ο Συνήγορος πραγματοποιεί συναντήσεις με εκπροσώπους της διοίκησης, μέλη του προσωπικού και με φιλοξενούμενα παιδιά, και συλλέγει πληροφορίες για το θεσμικό πλαίσιο, τον χώρο, τη στελέχωση και τις συνθήκες λειτουργίας των μονάδων αυτών, καθώς και για ειδικότερα χαρακτηριστικά τους και για προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης δεχτεί και διερευνήσει περί τις 40 αναφορές/καταγγελίες σχετικά με τις συνθήκες λειτουργίας συγκεκριμένων ιδρυμάτων, όσον αφορά την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας, λειτουργικά ζητήματα, την μεταχείριση των φιλοξενούμενων παιδιών ή την τοποθέτησή τους σε αυτά. Σημειώνεται ότι πολλές από τις αναφορές αυτές υποβλήθηκαν από εθελοντές, περιοίκους, γονείς ή φιλοξενούμενα παιδιά ιδρυμάτων, που ζήτησαν να τηρηθεί η ανωνυμία τους έναντι τρίτων.

Στην παρούσα Έκθεση συνοψίζονται οι διαπιστώσεις και προτάσεις της Αρχής για την οργάνωση και λειτουργία του συστήματος εξω-οικογενειακής φροντίδας παιδιών συνολικά, καθώς και ειδικότερα προβλήματα που έχουν εντοπιστεί. Κάποιες από τις διαπιστώσεις αυτές έχουν ήδη παρουσιαστεί σε πορίσματα, ετήσιες εκθέσεις, δελτία τύπου, έγγραφα προς υπουργεία και άλλα κείμενα. Ενδεικτικά, αναφέρουμε τα πορίσματα «*Δομές προστασίας και φιλοξενίας παιδιών και εφήβων με ψυχικές διαταραχές*» (Ιούλιος 2005), «*Συνθήκες λειτουργίας Παιδόπολης Νεαπόλεως Λασιθίου*

Κρήτης» (Δεκέμβριος 2006), «*Συνθήκες λειτουργίας της Μονάδας Κοινωνικής Φροντίδας για παιδιά με αναπηρίες Κέντρο Περιθαλψής Παιδών Λεχαινών*» (Μάρτιος 2011), τα κείμενα διαπιστώσεων και προτάσεων «*Η προστασία της ιδιωτικής ζωής των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα*» (Νοέμβριος 2011) και «*Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων*» (Σεπτέμβριος 2012), και τις διαπιστώσεις για την εναλλακτική φροντίδα στην Έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη προς την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού του ΟΗΕ με τίτλο «*Διαπιστώσεις και προτάσεις της ανεξάρτητης αρχής για την εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού στην Ελλάδα (Ιούλιος 2003-Δεκεμβριος 2011)*» (Απρίλιος 2012). Για την παρούσα Έκθεση αξιοποιήθηκε επίσης υλικό από απαντητικό κείμενο του Συνηγούρου του Πολίτη σε ερωτηματολόγιο που κατάρτισε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγώρων του Παιδιού (ENOC) το 2011, στο πλαίσιο μελέτης για την εφαρμογή των δικαιωμάτων των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα.

Πρόσφατα συναφή έγγραφα του Συνηγούρου προς τη Διοίκηση και τα αρμόδια υπουργεία για θέματα που παραμένουν ανοιχτά, περιλαμβάνουν:

1. Έγγραφο με αρ. πρωτ. 168215/29680/19-07-13 προς την Γενική Γραμματέα Πρόνοιας με θέμα «*Μακρόχρονη παραμονή σε νοσοκομεία παιδιών και εφήβων που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον, λόγω απουσίας δομών για την επείγουσα φιλοξενία τους*»,
2. Έγγραφο με αρ. πρωτ. 169574/10944/12-11-13 προς την Γενική Γραμματέα Πρόνοιας με θέμα «*Πιστοποίηση και Αξιολόγηση Φορέων του ιδιωτικού τομέα μη Κερδοσκοπικού χαρακτήρα και ΜΚΟ Εθελοντικού Χαρακτήρα*»,
3. Έγγραφο με αρ.πρωτ. 1500.2/2870/20-01-14 σε απάντηση αιτήματος της Γενικής Γραμματείας Πρόνοιας με προτάσεις της Αρχής σχετικά με την ανάπτυξη εθνικού συστήματος διαχείρισης της φροντίδας/αποκατάστασης ανηλίκων και την αξιολόγηση και πιστοποίηση των φορέων παιδικής προστασίας του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα,
4. Έγγραφο με αρ.πρωτ. 178139/22737/30-04-14 προς τον Γενικό Διευθυντή Πρόνοιας με θέμα «*Προϋποθέσεις χορήγησης άδειας λειτουργίας ιδρυμάτων παιδικής προστασίας ΝΠΙΔ*»,
5. Έγγραφο με αρ.πρωτ. 169554/233153/5-05-14 προς τον Υπουργό και τον Υφυπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και την Γενική Γραμματέα Πρόνοιας με θέμα «*Στελέχωση ιδρυμάτων παιδικής προστασίας*»,
6. Έγγραφο με αρ.πρωτ. 178139/23177/5-05-14 προς τον Υπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και τον Υπουργό Υγείας με θέμα «*Αρμοδιότητες Σώματος Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας-Πρόνοιας (ΣΕΥΥΠ)*».

7. Έγγραφο με αρ.πρωτ 169554/40345/1-08-14 προς την διοίκηση του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής (κοινοποιούμενο στον Υφυπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και την Γενική Γραμματέα Πρόνοιας) με θέμα «*Παρατηρήσεις και ερωτήματα του Συνηγόρου του Πολίτη σχετικά με τη λειτουργία του ΚΚΓΠΑ σε συνέχεια συνάντησης με το ΔΣ και επισκέψεων σε μονάδες παιδικής προστασίας - Παραρτήματα του Κέντρου*»
8. Έγγραφο με αρ.πρωτ Φ. 1500.2/60650/10.12.2014 προς τον Γενικό Διευθυντή Πρόνοιας με θέμα «*Υπουργική Απόφαση Δ27/οικ.34481/1526/8-10-14 (ΦΕΚ 2792 Β' / 17-10-14) σχετικά με Προϋποθέσεις Ίδρυσης και Λειτουργίας Μονάδων Προστασίας Παιδιού από Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου*»

Η αποτύπωση θεσμικών ελλείψεων και αναγκών αποσκοπεί στην λήψη από την Πολιτεία των αναγκαίων μέτρων προκειμένου όλα τα παιδιά που διαβιούν σε ιδρύματα να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους, όπως αυτά θεσπίζονται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού [N.2101/92, (ΦΕΚ 192 Α'), εφεξής ΔΣΔΠ] και διατυπώνονται στις Κατευθύνσεις των Ηνωμένων Εθνών για την Εναλλακτική Φροντίδα των Παιδιών (*UN Guidelines for the Alternative Care of Children, 2009*) και στην Σύσταση (2005)5 της Επιτροπής Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τα κράτη μέλη «*Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας*» (βλ. [www.coe.int/t/dg3/children/childrenincare/Rec\(2005\)5%20Greek.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/children/childrenincare/Rec(2005)5%20Greek.pdf)).

1.2. Γενικά χαρακτηριστικά της ιδρυματικής φροντίδας στην Ελλάδα και πρόσφατες εξελίξεις

(i) Οργανωτικά χαρακτηριστικά

Με το άρθρο 9 του ν. 4109/13 (ΦΕΚ 16 Α'/23-01-13), τα **δημόσια ιδρύματα** που υπάγονται στη Γενική Διεύθυνση Πρόνοιας και φιλοξενούν τόσο παιδιά τυπικής ανάπτυξης όσο και παιδιά με χρόνιες παθήσεις και αναπηρίες, τα οποία αποτελούσαν αυτόνομες Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας υπαγόμενες στις κατά τόπους Υγειονομικές Περιφέρειες, συγχωνεύονται διοικητικά με τις αντίστοιχες δομές για ενήλικες με χρόνιες παθήσεις και αναπηρίες, ηλικιωμένους κλπ. ως αποκεντρωμένες δομές στα συνιστώμενα ανά περιφέρεια Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας.

Η διοικητική οργάνωση των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη – και οι Οργανισμοί τους είναι υπό έγκριση από το αρμόδιο Υπουργείο – και, συνεπώς, δεν μπορούν να εξαχθούν μέχρι στιγμής σαφή συμπεράσματα για τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της αναδιάρθρωσης αυτής. Ωστόσο, ο Συνήγορος έχει εκφράσει ανησυχία σχετικά με τις δυσκολίες που συνεπάγεται η

συγχώνευση φορέων με διαφορετικό χαρακτήρα και αντικείμενο σε ένα Νομικό Πρόσωπο ανά Περιφέρεια, όσον αφορά τις διαφοροποιημένες ανάγκες της ομάδας πληθυσμού στην οποία απευθύνεται κάθε Μονάδα-Παράρτημα, ή τις διοικητικές διαδικασίες για λήψη αποφάσεων, την ανταπόκριση σε επείγουσες ανάγκες, κλπ.

Στους δημόσιους φορείς παιδικής προστασίας ανήκουν επίσης δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων αλλοδαπών και, ειδικότερα, το Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών Αγιάσου Μυτιλήνης και το Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Κόνιτσας που πλέον υπάγονται στα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας των αντίστοιχων Περιφερειών, καθώς και το Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Ανωγείων Κρήτης του Ιδρύματος Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης που, αν και ΝΠΙΔ, ανήκει στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Ωστόσο η στελέχωση και ο αριθμός των φιλοξενούμενων παιδιών στις μονάδες αυτές εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τους διαθέσιμους ευρωπαϊκούς πόρους, πρόσφατα δε η λειτουργία του Κέντρου Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στη Μυτιλήνη αναστάλη, με απόφαση της διοίκησης του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

Στις δημόσιες μονάδες παιδικής προστασίας θα πρέπει να συμπεριληφθούν και οι Στέγες Ανηλίκων των Εταιρειών Προστασίας Ανηλίκων Αθήνας, Πειραιά και Ηρακλείου Κρήτης που υπάγονται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Σημειώνεται ότι το προφίλ και οι ανάγκες των παιδιών στις μονάδες αυτές δεν διαφοροποιούνται από εκείνων που φιλοξενούνται στα υπόλοιπα ιδρύματα. Συνεπώς, κατά την άποψη του Συνηγόρου του Πολίτη, η ξεχωριστή κατηγοριοποίηση και πλήρης αποσύνδεσή τους από την αρμοδιότητα και εποπτεία του Υπουργείου που έχει την ευθύνη για θέματα Πρόνοιας (μέχρι πρόσφατα Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, πλέον Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης) αποτελεί πρόβλημα και δεν δικαιολογείται επί της ουσίας. Σε κάθε περίπτωση, διευκρινίζεται ότι όσον αφορά την παρούσα Έκθεση, οι διαπιστώσεις και προτάσεις που αναφέρονται στα ιδρύματα παιδικής προστασίας αφορούν εξίσου και τις δομές αυτές.

Πέραν των ιδρυμάτων του δημοσίου τομέα, δύο άλλες κατηγορίες μονάδων παιδικής προστασίας είναι τα **ιδρύματα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα**, τα οποία περιλαμβάνουν στέγες και ιδρύματα φιλοξενίας που υπάγονται σε φιλανθρωπικά Σωματεία ή Συλλόγους, «παιδικά χωριά», δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων αλλοδαπών, κ.α., και τα **εκκλησιαστικά ιδρύματα** που λειτουργούν υπό την ευθύνη της Αρχιεπισκοπής ή περιφερειακών Μητροπόλεων της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Σημειώνεται ότι κάποια ιδρύματα της πρώτης κατηγορίας, μολονότι δεν ανήκουν στην εκκλησία ως προς τη νομική τους μορφή, λειτουργούν με αυστηρά θρησκευτικό προσανατολισμό.

Ως προς τα αριθμητικά δεδομένα, δυστυχώς μέχρι σήμερα στο αρμόδιο υπουργείο δεν υπάρχει γνώση για τον ακριβή αριθμό των φιλοξενούμενων παιδιών. Σύμφωνα με τα τελευταία δημοσιοποιημένα στοιχεία ο αριθμός των φιλοξενούμενων παιδιών σε δημόσια ιδρύματα προσεγγίζει τα 1.000 (βλ. Παράρτημα 2), ενώ για τα ιδιωτικά και εκκλησιαστικά ιδρύματα δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία, εκτιμάται όμως ότι ο αριθμός των φιλοξενούμενων παιδιών σε αυτά είναι σχεδόν διπλάσιος.

(ii) Η αντίληψη για την εξω-οικογενειακή φροντίδα

Ως προς τα γενικά της χαρακτηριστικά, η εξω-οικογενειακή φροντίδα παιδιών στη χώρα μας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε ένα πεπαλαιωμένο και μάλλον αναχρονιστικό μοντέλο, μολονότι θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι σαφώς υπάρχουν και εξαιρέσεις. Αρκετά ιδρύματα, κυρίως του δημόσιου τομέα, στεγάζονται σε μεγάλα, παλαιά κτίρια, κατάλοιπο της μεταπολεμικής περιόδου όπου σκοπός τους ήταν η περίθαλψη μεγάλου αριθμού ορφανών ή παιδιών που κατέληγαν σε αυτά ως αποτέλεσμα των συρράξεων του εμφυλίου, ή λόγω ακραίας φτώχειας. Επίσης, πολλά ιδρύματα, του ιδιωτικού τομέα ή εκκλησιαστικά, λειτουργούν πρωτίστως βάσει ενός μοντέλου «φιλανθρωπίας» και δεν έχουν προσαρμόσει τη λειτουργία τους στα σύγχρονα δεδομένα για την ανατροφή και τα δικαιώματα των παιδιών, ούτε είναι προσανατολισμένα στο προφίλ και τις ανάγκες παιδιών και εφήβων που πλέον απομακρύνονται από τις οικογένειές τους κυρίως λόγω κακοποίησης, παραμέλησης ή προβλημάτων σωματικής ή ψυχικής υγείας των γονέων τους. Ακόμη και η διατήρηση της λέξης «Ορφανοτροφείο» ή παραγώγων αυτής (π.χ. «Ορφανική Στέγη») στην επωνυμία αρκετών από αυτά δεν εκφράζει την σημερινή πραγματικότητα και λειτουργεί στιγμιστικά για τα φιλοξενούμενα παιδιά, μολονότι θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι δεν είναι αναχρονιστικά ως προς την ουσιαστική λειτουργία τους όλα τα ιδρύματα που διατηρούν τέτοιες επωνυμίες.

Στις μέρες μας, στις ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες, τα παραδοσιακά ιδρύματα παιδικής προστασίας έχουν καταργηθεί και αντικατασταθεί από μικρές μονάδες οικογενειακού τύπου, ή μονάδες με θεραπευτικό προσανατολισμό για παιδιά και εφήβους με συναισθηματικές ή συμπεριφορικές δυσκολίες. Η εισαγωγή σε ίδρυμα αντιμετωπίζεται ως έσχατη λύση, καθώς πάγια πολιτική είναι η προσπάθεια τοποθέτησης των παιδιών – ιδίως παιδιών μικρής ηλικίας - σε ανάδοχες οικογένειες, ενώ, σε κάθε περίπτωση, επιδιώκεται ο περιορισμός στο ελάχιστο της διάρκειας παραμονής στα ιδρύματα των παιδιών που εισάγονται σε αυτά.

Στη χώρα μας, αντιθέτως, η τοποθέτηση παιδιών που απομακρύνονται από την οικογένειά τους σε ιδρύματα αποτελεί κατά κανόνα την πρώτη και συνήθως τη μοναδική λύση που εξετάζεται. Η παραμονή τους σε αυτά είναι συχνά μακροχρόνια,

καθώς δεν λειτουργούν προγράμματα αναδοχής ή υιοθεσίας, ούτε διερευνάται ενεργά η δυνατότητα επιστροφής στην οικογένειά τους. Υπογραμμίζεται ότι η πολιτική των ιδρυμάτων στον τομέα αυτό *δεν είναι ομοιογενής*. Κατά συνέπεια, η πιθανότητα ενός παιδιού να τοποθετηθεί σε αναδοχή ή να επιστρέψει στο οικογενειακό του περιβάλλον - ακόμη και η αναγνώριση του δικαιώματος να διατηρεί επικοινωνία με την οικογένεια ή με άλλα πρόσωπα του περιβάλλοντός του - εξαρτώνται από το ίδρυμα στο οποίο θα τύχει να τοποθετηθεί και την πολιτική που αυτό ακολουθεί. Συχνά, ιδίως όσον αφορά ιδρύματα ΝΠΙΔ, αυτά επαφίενται αποκλειστικά στις παιδαγωγικές ή γενικότερες αντιλήψεις των υπευθύνων και δεν υπόκεινται σε κανέναν εξωτερικό έλεγχο.

Ειδική μνεία θα πρέπει να γίνει στα δημόσια ιδρύματα περίθαλψης παιδιών με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις, τα οποία συνήθως φιλοξενούν από παιδιά πολύ μικρής ηλικίας των οποίων οι γονείς αδυνατούν ή αρνούνται να αναλάβουν τη φροντίδα, μέχρι ενήλικα άτομα, λόγω αδυναμίας μετακίνησής τους σε άλλες κατάλληλες δομές. Τα ιδρύματα αυτά –όπως και τα αντίστοιχα για ενήλικες– λειτουργούν βάσει ενός «ασυλικού» μοντέλου και η χρόνια ανεπάρκεια προσωπικού και υποδομών, όπως περιγράφεται και παρακάτω, οδηγεί σε πολλαπλές παραβιάσεις δικαιωμάτων των φιλοξενούμενων.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα είναι ότι τα ενδιαφερόμενα παιδιά, ανεξαρτήτως ηλικίας, κατά κανόνα *δεν ερωτώνται* ούτε λαμβάνεται υπόψη η γνώμη τους κατά την διαδικασία λήψης αποφάσεων για την τοποθέτησή τους σε ίδρυμα (ή σε κάποιο συγκεκριμένο ίδρυμα), αλλά και για θέματα που τα αφορούν κατά τη διάρκεια παραμονής τους σε αυτό. Μεταξύ άλλων, δεδομένης της δυσκολίας ανεύρεσης θέσεων και της ανισομερούς γεωγραφικής κατανομής των ιδρυμάτων, παιδιά και έφηβοι που απομακρύνονται από την οικογένειά τους συχνά εξαναγκάζονται να μετακινηθούν γεωγραφικά χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις της απώλειας του συγγενικού τους περιβάλλοντος και της αποκοπής τους από το σχολείο, τους φίλους και τον κοινωνικό ιστό της περιοχής τους. Οι απόψεις και προτιμήσεις τους όσον αφορά την περιοχή ή τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του χώρου όπου θα φιλοξενηθούν, η σημασία διατήρησης προσωπικών και κοινωνικών δεσμών, ακόμη και η στοιχειώδης προετοιμασία τους για τη μετάβαση, δεν αναγνωρίζονται από το προνοιακό μας σύστημα ως σημαντικοί παράγοντες, αλλά αντιμετωπίζονται μάλλον ως «πολυτέλεια» ενόψει των γενικότερων προβλημάτων της ιδρυματικής φροντίδας.

(iii) Συγκυριακές διαστάσεις

Πέραν των παραπάνω γενικών και πάγιων χαρακτηριστικών, ειδική μνεία θα πρέπει να γίνει στις επιπτώσεις στην παιδική προστασία της οικονομικής κρίσης που διανύει η χώρα τα τελευταία χρόνια. Οι προϋπολογισμοί των ΝΠΔΔ και οι επιχορηγήσεις που λαμβάνουν τα ιδρύματα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα μέσω των Περιφερειών έχουν υποστεί σημαντικές μειώσεις. Η μείωση των διαθέσιμων πόρων στο σύνολο των μονάδων παιδικής προστασίας έχει έρθει να επιτείνει χρόνια προβλήματα που συνδέονται με την απουσία προδιαγραφών και μηχανισμών διασφάλισης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και των δικαιωμάτων των φιλοξενούμενων παιδιών. Η αδυναμία πραγματοποίησης προσλήψεων, ιδίως μόνιμου προσωπικού, έχει επιτείνει τα χρόνια προβλήματα στελέχωσης της πλειονότητας των ιδρυμάτων. Μια σειρά μέτρων φορολογικού χαρακτήρα όπως η φορολόγηση της περιουσίας και των εισοδημάτων των κοινωφελών ιδρυμάτων αλλά και η μείωση εσόδων από την ακίνητη περιουσία τους και τις δωρεές ιδιωτών λόγω της γενικευμένης οικονομικής δυσπραγίας, έχουν φέρει τα περισσότερα ιδρύματα ιδιωτικού δικαίου σε δεινή οικονομική κατάσταση. Τα παραπάνω, αναπόφευκτα επηρεάζουν την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας στα φιλοξενούμενα παιδιά, ενώ αρκετά ιδρύματα δηλώνουν ότι αδυνατούν να καλύψουν την πλήρη δυναμικότητά τους λόγω οικονομικών δυσχερειών και ελλιπούς στελέχωσης, παρά τα αυξανόμενα αιτήματα εισαγωγής.

Πάγια και κοινή διαπίστωση των φορέων που ασχολούνται με την εξω-οικογενειακή φροντίδα παιδιών, αλλά και του Συνηγόρου του Πολίτη αποτελούν τα σοβαρά προβλήματα λόγω της απουσίας ενός ενιαίου πλαισίου και προδιαγραφών λειτουργίας τόσο για τα δημόσια όσο και για τα ιδιωτικά ιδρύματα παιδικής προστασίας. Τα προβλήματα αυτά παρουσιάζονται εκτενέστερα παρακάτω και είναι ιδιαίτερα αισθητά όσον αφορά τις μονάδες του ιδιωτικού τομέα, οι οποίες παρουσιάζουν τεράστια *ανομοιογένεια* ως προς τον τρόπο λειτουργίας και την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας. Σε συνέχεια μακράς διαβούλευσης, το αρμόδιο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας εξέδωσε την Υπουργική Απόφαση Δ27/οικ.34481/1526/8-10-14 (ΦΕΚ 2792 Β' / 17-10-14) σχετικά με τις *Προϋποθέσεις Ίδρυσης και Λειτουργίας Μονάδων Προστασίας Παιδιού από Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου*, κατ' εφαρμογή του άρ. 1 παρ. 2 του ν. 2345/95 (ΦΕΚ Α' 213), σε μια προσπάθεια κάλυψης του κενού. Ωστόσο, η συγκεκριμένη ΥΑ προκάλεσε σοβαρούς προβληματισμούς ως προς αρκετές προβλέψεις της, με αποτέλεσμα την ανάκλησή της. Δεδομένης της σημασίας και της ανάγκης θέσπισης προδιαγραφών λειτουργίας για τις μονάδες παιδικής προστασίας, στην παρούσα Έκθεση περιλαμβάνεται σχολιασμός των βασικών προβλέψεων της εν λόγω ΥΑ (3^η ενότητα) που συνδέεται και με τις προτάσεις της Αρχής για την αναθεώρησή της (4^η ενότητα).

2. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

2.1. Ζητήματα καταγραφής και συγκέντρωσης στοιχείων για τα ιδρύματα παιδικής προστασίας και τα παιδιά που διαβιούν σε αυτά

Δεν υπάρχουν επίσημα συγκεντρωτικά στοιχεία για τον αριθμό και το προφίλ των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα στη χώρα μας, ιδίως σε εκείνα του ιδιωτικού τομέα, ούτε για τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο λειτουργίας πολλών από αυτά. Η Γενική Γραμματεία Πρόνοιας, μέσω των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας, μπορεί να συλλέγει στοιχεία για τα δημόσια ιδρύματα, ωστόσο αισθητή είναι η απουσία στοιχείων για τη λειτουργία πολλών ιδρυμάτων ιδιωτικού δικαίου ή εκκλησιαστικών και για τα παιδιά που φιλοξενούνται σε αυτά. Σε αρκετά από αυτά δεν τηρούνται ατομικοί φακέλοι των παιδιών, ή αυτοί είναι ελλιπείς (π.χ. δεν περιλαμβάνουν σημαντικά στοιχεία όπως το οικογενειακό ιστορικό, την καταγραφή επικοινωνίας των παιδιών με την οικογένειά τους, την πρόοδο, τυχόν στόχους ή αναθεώρηση της τοποθέτησής τους, κ.ά.)

Με το άρ. 8 παρ.1 του ν.3961/2011 και την παρ. 3 της ΚΥΑ οικ.49540/4-05-11 εισάγεται η πρόβλεψη τήρησης από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) του Εθνικού Μητρώου Παιδικής Προστασίας, το οποίο περιλαμβάνει το *Εθνικό Υπομητρώο Παιδιών σε Κλειστή Φροντίδα*, αλλά δεν έχει ενεργοποιηθεί μέχρι σήμερα. Όσον αφορά την καταγραφή και δημοσιοποίηση στοιχείων από τα ίδια τα ιδρύματα παιδικής προστασίας, η κατάσταση δεν είναι ομοιογενής. Κάποια από αυτά δημοσιοποιούν σε τακτική βάση στοιχεία για τη λειτουργία τους, τον αριθμό, το προφίλ και την εξέλιξη των φιλοξενούμενων παιδιών σε εκθέσεις πεπραγμένων και άλλα κείμενα, ενώ άλλα δεν συλλέγουν καν αντίστοιχα στοιχεία.

Αναφορικά με επικείμενες εξελίξεις, θα πρέπει να αναφερθεί το έργο «**e-προνοία για τον πολίτη**», ένα ηλεκτρονικό σύστημα διασύνδεσης των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας/αλληλεγγύης και ενημέρωσης/εξυπηρέτησης των πολιτών, που προβλέπεται να υλοποιηθεί μέσω του ΕΚΚΑ, μέχρι τον Οκτώβριο 2015. Στο πλαίσιο του έργου, σύμφωνα με στοιχεία από το αρμόδιο Υπουργείο, προβλέπεται η ανάπτυξη του υποσυστήματος «Εθνικό Κέντρο Αναφοράς για το Παιδί» (ΕΚΑΠ), που περιλαμβάνει την ηλεκτρονική καταγραφή και παρακολούθηση διαδικασιών και δράσεων που αφορούν προνοιακό έργο για το παιδί. Μεταξύ άλλων, προβλέπεται η ψηφιακή αρχειοθέτηση των ατομικών φακέλων παιδιών των Μονάδων Κοινωνικής Φροντίδας και η εφαρμογή ενιαίου ψηφιακού συστήματος αρχειοθέτησης και διαχείρισης των φακέλων τους, καθώς και η εφαρμογή «ενιαίου συστήματος διαρκούς αξιολόγησης της ποιότητας και αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών και των δράσεων

των φορέων του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και των φορέων παροχής υπηρεσιών πρόνοιας».

Η υλοποίηση των παραπάνω μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην κάλυψη του υφιστάμενου κενού στη συλλογή και επεξεργασία στοιχείων, στην αποτύπωση προβλημάτων και αναγκών για τα ιδρύματα και για την πορεία κάθε παιδιού μέσα στο προνοιακό σύστημα, και στην ενίσχυση της επιτελικής λειτουργία εποπτείας και ελέγχου από το αρμόδιο Υπουργείο. Συνεπώς, η προβλεπόμενη μέχρι τον Οκτώβριο 2015 ολοκλήρωση και εφαρμογή του έργου αναμένεται ως πολύ θετική εξέλιξη.

2.2. Η απουσία εθνικών προδιαγραφών λειτουργίας των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας

Βασικό πρόβλημα στο σύστημα εξω-οικογενειακής φροντίδας στη χώρα μας, κατά την εκτίμηση του Συνηγόρου, αποτελεί η απουσία **ελάχιστων εθνικών προδιαγραφών** λειτουργίας των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα, καθώς και ενός **Κώδικα Δεοντολογίας** ο οποίος να καθορίζει ενιαίες προδιαγραφές πρακτικής.

Σε γενικές γραμμές, τα δημόσια ιδρύματα διαθέτουν κάποιο ενιαίο ή συναφές ως προς την φιλοσοφία του κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας, μολονότι η απουσία ελάχιστων προδιαγραφών όσον αφορά την στελέχωση και άλλες σημαντικές παραμέτρους επιτρέπει σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ τους, αλλά και τη λειτουργία αρκετών από αυτά με σοβαρές ελλείψεις.

Όσον αφορά τα ιδρύματα του ιδιωτικού τομέα και τα εκκλησιαστικά ιδρύματα, η κατάσταση είναι ιδιαίτερα προβληματική, καθώς παρουσιάζουν **τεράστια ανομοιογένεια** ως προς τον τρόπο λειτουργίας τους και τα παιδαγωγικά μοντέλα που εφαρμόζουν. Όπως αναφέρεται και παραπάνω, η λειτουργία πολλών από αυτά βασίζεται σε ένα χριστιανικό μοντέλο «φιλανθρωπίας», το οποίο στηρίζεται πρωτίστως στις ατομικές προσπάθειες, τις ικανότητες και τις παιδαγωγικές αρχές και αντιλήψεις των υπευθύνων κάθε ιδρύματος. Παρά το βαθύ ενδιαφέρον και την αφοσίωση των τελευταίων, η κατάσταση αυτή μπορεί να αφήσει σημαντικά περιθώρια για αυθαιρεσία και για παραβιάσεις δικαιωμάτων των φιλοξενούμενων παιδιών.

Πέραν του θέματος της στελέχωσης - που αποτελεί πάγιο πρόβλημα στο σύνολο σχεδόν των ιδρυμάτων και αναπτύσσεται ξεχωριστά στην ενότητα 2.4. - συνήθη προβλήματα που έχει διαπιστώσει ο Συνήγορος του Πολίτη αφορούν την απουσία ή ελλιπή τήρηση αρχείων, την απουσία ενός ατομικού πλάνου φροντίδας για κάθε παιδί, την απουσία αναθεώρησης της τοποθέτησης των παιδιών στο ίδρυμα, την παρεμπόδιση επικοινωνίας με την φυσική οικογένεια και θέματα κοινωνικοποίησης,

συμμετοχής και έκφρασης γνώμης των παιδιών, κ.ά. Τα βασικότερα από τα προβλήματα αυτά αναπτύσσονται εκτενέστερα και παρακάτω.

Στην κάλυψη του παραπάνω κενού απέβλεπε η εισαγωγή προϋποθέσεων ίδρυσης και λειτουργίας μονάδων παιδικής προστασίας από ΝΠΙΔ με την πρόσφατη ΥΑ Δ27/οικ.34481/1526/8-10-14, η οποία ωστόσο στη συνέχεια ανακλήθηκε λόγω διαπιστούμενων προβλημάτων σε αρκετές προβλέψεις της, με αποτέλεσμα το θέμα, στην παρούσα φάση, να παραμένει εκκρεμές.

Αναφορικά με το θέμα της διασφάλισης ποιότητας, ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στα “**Quality4Children Standards**” που ανέπτυξαν από κοινού οι διεθνείς οργανισμοί «Παιδικά Χωριά SOS», FICE (Federation Internationale des Communautés Educatives) και IFCO (International Foster Care Organisation), με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης φροντίδας στα παιδιά που διαβιούν σε μονάδες παιδικής προστασίας:

Τα 18 *Standards* αποτελούν απόρροια έρευνας στην οποία ενεπλάκησαν ενεργά άμεσα ενδιαφερόμενοι (δηλ. παιδιά και νέοι με βιώματα εξω-οικογενειακής φροντίδας, βιολογικοί γονείς, ανάδοχοι, φροντιστές και επαγγελματίες) και εκτείνονται σε 3 βασικά πεδία τα οποία, σύμφωνα με την φιλοσοφία του Quality4Children, αντιστοιχούν στις 3 φάσεις ή πεδία της διαδικασίας της εξω-οικογενειακής φροντίδας:

- 1. Λήψη αποφάσεων και διαδικασία εισόδου (6 Standards):** Περιλαμβάνει την αποτίμηση της κατάστασης του παιδιού προκειμένου να αποφασιστεί η καλύτερη δυνατή λύση και τα βήματα που θα οδηγήσουν στην ενσωμάτωσή του στη μελλοντική κατάσταση, στο πλαίσιο της εξω-οικογενειακής φροντίδας.
- 2. Διαδικασία φροντίδας (8 Standards):** Αναφέρεται στην περίοδο μεταξύ της διαδικασίας εισόδου και της διαδικασίας αποχώρησης από τη φροντίδα και περιλαμβάνει την εξω-οικογενειακή φροντίδα στην πράξη και την υποστήριξη που λαμβάνει το παιδί από τους φροντιστές του.
- 3. Διαδικασία αποχώρησης από τη φροντίδα (ανεξαρτητοποίησης) (4 Standards):** Πρόκειται για την διαδικασία μέσα από την οποία το παιδί/νεαρός ενήλικας αυτονομείται (επιστρέφει στη βιολογική του οικογένεια ή μετακινείται σε άλλη τοποθέτηση) και περιλαμβάνει την περαιτέρω υποστήριξη που δέχεται από το πλαίσιο φροντίδας στη φάση αυτή.

Τα “Quality4Children Standards” διαμορφώθηκαν στο πλαίσιο της ΔΣΔΠ και αντανakλούν τις βασικές αρχές της μη διάκρισης, της αφοσίωσης στο υπέρτερο συμφέρον του παιδιού, του δικαιώματος στην ζωή, επιβίωση και πρόοδο, και του σεβασμού στις απόψεις των παιδιών. Σε κάθε φάση, ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη

διαφάνεια, την εξατομικευμένη αντιμετώπιση, τη διατήρηση δεσμών με το οικογενειακό περιβάλλον, στο σεβασμό των απόψεων και της προσωπικότητας του παιδιού, και στην ενθάρρυνση της ενεργούς συμμετοχής του σε αποφάσεις που το αφορούν.

2.3. Θέματα αδειοδότησης, πιστοποίησης, ελέγχου και εποπτείας

(i) Αδειοδότηση

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 2345/95 (ΦΕΚ Α' 213), φορείς μη υπαγόμενοι στον δημόσιο τομέα οι οποίοι παρέχουν οργανωμένες υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας που έχουν σχέση, μεταξύ άλλων, με την προστασία του παιδιού, υποχρεούνται να εκδίδουν σχετική άδεια λειτουργίας. Ο νόμος (άρθρο 1, παρ. 2), παραπέμπει στην έκδοση υπουργικών αποφάσεων για τον καθορισμό των προϋποθέσεων ίδρυσης και λειτουργίας των φορέων αυτών. Η έκδοση αυτή εκκρεμούσε από το 1995 μέχρι την πρόσφατη έκδοση της ΥΑ Δ27/οικ.34481/1526/8-10-14, η οποία ανακλήθηκε και αναμένεται να αντικατασταθεί.

Στην παρούσα φάση αρκετά ιδρύματα ιδιωτικού δικαίου λειτουργούν χωρίς άδεια, καθώς ακόμη και αρμόδιες για την έκδοση αδειών υπηρεσίες των Δήμων δηλώνουν αδυναμία να προβούν στην έκδοσή τους, επικαλούμενες νομικά κενά. Επιπλέον η χορήγηση άδειας λειτουργίας στα ιδρύματα αυτά βάσει παλαιότερων (προ του ν. 2345/95) διατάξεων αποτελεί μια απλώς τυπική διαδικασία, καθώς δεν συνδέεται με την τήρηση οιασδήποτε προδιαγραφών ποιότητας.

(ii) Πιστοποίηση

Όσον αφορά το ζήτημα της πιστοποίησης των μονάδων παιδικής προστασίας, η ΚΥΑ ΓΠ: Π(2)γ/οικ.34029/22-3-12 (ΦΕΚ 1163 Β'/10-04-12) εισάγει ένα σύστημα πιστοποίησης φορέων παροχής υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας του ιδιωτικού τομέα και αναθέτει στο ΕΚΚΑ την αρμοδιότητα γνωμοδότησης για την πιστοποίηση αυτή. Ωστόσο, και η πιστοποίηση βάσει της παραπάνω ΚΥΑ περιορίζεται σε μια τυπική διαδικασία, καθώς δικαίωμα πιστοποίησης έχουν φορείς που πληρούν ορισμένες τυπικές προϋποθέσεις και υποβάλλουν κάποια δικαιολογητικά, χωρίς να τίθενται ποιοτικά κριτήρια. Η Επιτροπή Γνωμοδότησης του ΕΚΚΑ στο πλαίσιο ελέγχου φορέων που πληρούν τις προϋποθέσεις πιστοποίησης, έχει διαπιστώσει και επισημάνει την απουσία στοιχειωδών ποιοτικών προϋποθέσεων λειτουργίας, όπως έλλειψη επιστημονικού προσωπικού έως παντελή έλλειψη έμμισθου προσωπικού, έλλειψη πιστοποιητικών υγείας των εργαζομένων, έλλειψη ιατρικών φακέλων των παιδιών, μη τήρηση αρχείου, κλπ.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ένα ενιαίο και επαρκές πλαίσιο ποιοτικών προδιαγραφών λειτουργίας για τα ιδρύματα παιδικής προστασίας του ιδιωτικού τομέα είναι αναγκαίο προκειμένου τόσο η αδειοδότηση όσο και η πιστοποίησή τους να έχουν ουσιαστικό περιεχόμενο, να εγγυώνται δηλαδή την παροχή ποιοτικής φροντίδας με σεβασμό των δικαιωμάτων των ενδιαφερόμενων παιδιών.

(iii) Έλεγχος και εποπτεία

Όσον αφορά τον εξωτερικό έλεγχο και εποπτεία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας του ιδιωτικού τομέα, με το άρ.1 παρ.4 του ν. 2345/95 εισάγεται ο θεσμός του Κοινωνικού Συμβούλου, ενός κοινωνικού λειτουργού ή άλλου κοινωνικού επιστήμονα της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης (πλέον της Περιφέρειας) στον οποίον ανατίθεται ο ρόλος της επίβλεψης και παρακολούθησης των υπηρεσιών φορέων κοινωνικής πρόνοιας «ως προς την ποιότητα και την επάρκεια αυτών». Τα προσόντα των κοινωνικών συμβούλων και ο τρόπος άσκησης του έργου τους καθορίζονται στην ΥΑ Π3β/Φ.32/ ΓΕΝ 31542/2002 (ΦΕΚ Β'577), σύμφωνα με την οποία, πέραν των τυπικών προσόντων θα πρέπει να διαθέτουν «α) Εμπειρία στην οργάνωση και λειτουργία των προνοιακών υπηρεσιών και φορέων, β) Εξειδίκευση στις μεθόδους και τεχνικές αξιολόγησης των υπηρεσιών, γ) Εξοικείωση με τις σύγχρονες τάσεις και εξελίξεις στο χώρο της Πρόνοιας και ειδικότερα στη φροντίδα ατόμων με αναπηρίες, ηλικιωμένων, οικογένειας και παιδιών, δ) Κοινωνική ευαισθησία και ιδιαίτερες δεξιότητες στην επικοινωνία με φορείς και άτομα». Τα παραπάνω υποδηλώνουν ότι ο Κοινωνικός Σύμβουλος δεν περιορίζεται σε έναν τυπικό έλεγχο, αλλά αποσκοπεί στην ουσιαστική συνεργασία με κάθε μονάδα, με στόχο να εντοπίσει ελλείψεις και προβλήματα και να συνδράμει στην επίλυσή τους.

Ως προς την φιλοσοφία του, ο θεσμός του Κοινωνικού Συμβούλου μπορεί να παίξει σημαντικό θετικό ρόλο στην εποπτεία, τον έλεγχο και την υποστήριξη των φορέων κοινωνικής πρόνοιας συμβάλλοντας στην αναβάθμιση της λειτουργίας τους. Στην πράξη, ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει ότι, παρά την ύπαρξη ορισμένων παραδειγμάτων καλής εφαρμογής του, συνολικά, ο θεσμός δεν εφαρμόζεται με ομοιογένεια και ο ρόλος των κοινωνικών συμβούλων παραμένει σε μεγάλο βαθμό ασαφής. Ειδικότερα:

- Υπάρχουν υπηρεσίες Περιφερειών που δεν διαθέτουν επαγγελματίες, κοινωνικούς λειτουργούς ή ψυχολόγους, με την εξειδίκευση και τις γνώσεις που απαιτούνται για την επίτευξη του ρόλου του κοινωνικού συμβούλου ή, ακόμη συχνότερα, περιπτώσεις όπου αυτοί είναι επιφορτισμένοι παράλληλα με τόσα άλλα καθήκοντα και αρμοδιότητες που αδυνατούν να ασκήσουν ουσιαστικά τον εποπτικό τους ρόλο στα ιδρύματα.

- Δεδομένων των κενών του θεσμικού πλαισίου και της απουσίας προδιαγραφών, οι προτάσεις των κοινωνικών συμβούλων δεν μπορούν να είναι δεσμευτικές για τους ελεγχόμενους φορείς, ιδίως όταν αυτοί δηλώνουν οικονομική αδυναμία να τις εφαρμόσουν.
- Δεδομένης της απουσίας ενός σαφούς και ενιαίου πλαισίου κανόνων για θέματα λειτουργίας και μεταχείρισης των φιλοξενούμενων παιδιών, οι παρεμβάσεις των κοινωνικών συμβούλων δεν μπορούν να επιβάλουν την αλλαγή βαθιά ριζωμένων πρακτικών και αντιλήψεων σε ορισμένα ιδρύματα αυστηρού θρησκευτικού χαρακτήρα, τα οποία συχνά ασκούν σημαντική επιρροή σε τοπικές κοινωνίες.
- Παρά τις προβλέψεις της παραπάνω ΥΑ, οι περισσότεροι επαγγελματίες που αναλαμβάνουν τον ρόλο κοινωνικών συμβούλων δεν διαθέτουν εμπειρία στην οργάνωση και λειτουργία προνοιακών δομών ή εξειδίκευση σε μεθόδους και τεχνικές αξιολόγησης των υπηρεσιών, ούτε προβλέπεται κάποια διαδικασία ειδικής κατάρτισης ή επιμόρφωσής τους για τον ρόλο αυτό.

Σημαντικό ρόλο στην εποπτεία και τον έλεγχο της λειτουργίας των φορέων παιδικής προστασίας είχε μέχρι πρότινος και το Σώμα Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας-Πρόνοιας (ΣΕΥΥΠ) που λειτουργεί βάσει του ν.2920/01 (ΦΕΚ Α' 131) και των τροποποιήσεών του. Ωστόσο, με την μεταφορά της Γενικής Γραμματείας Πρόνοιας από το Υπουργείο Υγείας στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας με το ν. 4052/2012 (ΦΕΚ Α' 41), το ΣΕΥΥΠ, το οποίο παραμένει στο Υπουργείο Υγείας, έχει χάσει την αρμοδιότητα ελέγχου των φορέων της Γενικής Γραμματείας Πρόνοιας. Κατά συνέπεια, στην παρούσα φάση, το σύνολο των προνοιακών ιδρυμάτων στερείται ενός οργανωμένου μηχανισμού εποπτείας και ελέγχου των παρεχόμενων υπηρεσιών και της συνολικής λειτουργίας τους.

Συνοψίζοντας, οι διαδικασίες αδειοδότησης και πιστοποίησης όπως και οι ισχύοντες μηχανισμοί εποπτείας και ελέγχου των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας παρουσιάζουν σημαντικά ελλείμματα, τα οποία χρήζουν της άμεσης προσοχής της Πολιτείας για την διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και των δικαιωμάτων των ενδιαφερόμενων ανηλίκων.

2.4. Η στελέχωση των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας

Το ζήτημα τόσο της αριθμητικής όσο και της ποιοτικής επάρκειας της στελέχωσης είναι ιδιαίτερα σοβαρό και αφορά τη μεγάλη πλειονότητα των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Ειδικότερα, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαπιστώσει:

- **Ελλιπή στελέχωση** στη μεγάλη πλειονότητα των ιδρυμάτων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, η οποία έχει επιδεινωθεί από την τρέχουσα οικονομική συγκυρία και την αδυναμία πραγματοποίησης προσλήψεων.
- **Ανεπάρκεια ή παντελή απουσία επιστημονικού προσωπικού και απουσία προβλέψεων για επιμόρφωση του ανειδίκευτου προσωπικού.** Αρκετά ιδρύματα δεν διαθέτουν καν έναν κοινωνικό λειτουργό ενώ - όπως αναφέρεται και παρακάτω - σε πολλές περιπτώσεις οι εργαζόμενοι δεν λαμβάνουν καμία κατάρτιση ή επιμόρφωση όσον αφορά τη φροντίδα και τις ανάγκες ευάλωτων παιδιών. Ας σημειωθεί, χαρακτηριστικά, ότι στις Στέγες των Εταιριών Προστασίας Ανηλίκων – οι οποίες διευκρινίζεται ότι *δεν απευθύνονται σε παιδιά με παραβατική συμπεριφορά* – αποσπασμένοι σωφρονιστικοί υπάλληλοι απασχολούνται σε ρόλο φροντιστών, χωρίς καμία ειδική επιμόρφωση.
- **Απουσία ενός συστήματος διασφάλισης της προσωπικής καταλληλότητας ατόμων που εργάζονται με παιδιά,** με αποτέλεσμα να παρατηρούνται περιπτώσεις όπου σε μονάδες παιδικής προστασίας απασχολούνται πρόσωπα ακατάλληλα για τον ρόλο αυτό. Η καταλληλότητα εδώ δεν αναφέρεται στην κατοχή τυπικών προσόντων ή την απουσία παραπτωμάτων, ή σε παράγοντες που εξετάζονται στο πλαίσιο διαγωνισμών για προσλήψεις, αλλά σε χαρακτηριστικά προσωπικότητας αναγκαία για την συγκεκριμένη εργασία όπως ικανότητα επικοινωνίας με παιδιά, σεβασμό στη διαφορετικότητα, ευαισθησία, ευελιξία, ενσυναίσθηση, αλλά και επίγνωση επαγγελματικού ρόλου/ δεοντολογίας, ικανότητα διαχείρισης κρίσεων, κ.ά.
- **Κάλυψη πάγιων αναγκών από έκτακτο προσωπικό, που απασχολείται με συμβάσεις μικρής διάρκειας και εναλλάσσεται συχνά.** Το φαινόμενο αυτό έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στα ενδιαφερόμενα παιδιά, τα οποία βιώνουν αλλεπάλληλες απώλειες προσώπων που ασχολούνται με τη φροντίδα τους, μολονότι αποτελούν μια ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα ανηλίκων, με αυξημένες ανάγκες σταθερότητας και συνέχειας στις σχέσεις τους. Η αδυναμία πραγματοποίησης προσλήψεων μόνιμου προσωπικού στον δημόσιο τομέα τα τελευταία έτη έχει επιτείνει το πρόβλημα.

- **Απουσία - στο σύνολο σχεδόν των ιδρυμάτων - προβλέψεων για την επιμόρφωση, την εποπτεία και την υποστήριξη του προσωπικού, για την αντιμετώπιση προβλημάτων που εμφανίζονται συστηματικά σε χώρους κλειστής φροντίδας.** Σε πολλές περιπτώσεις, εργαζόμενοι σε ιδρύματα παιδικής προστασίας αγνοούν σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις, βασικά θέματα ανάπτυξης και συμπεριφοράς παιδιών και εφήβων, καθώς και τα δικαιώματα των παιδιών βάσει της ΔΣΔΠ. Ελάχιστοι είναι οι φορείς που παρέχουν στο ανειδίκευτο προσωπικό που αναλαμβάνει την άμεση φροντίδα των παιδιών κάποια εκπαίδευση/επιμόρφωση ή εποπτεία για την διαχείριση δύσκολων καταστάσεων στο πλαίσιο του ρόλου τους. Περαιτέρω, πολλοί εργαζόμενοι είναι επιφορτισμένοι με αυξημένα καθήκοντα λόγω υποστελέχωσης των ιδρυμάτων ή έλλειψης ειδικοτήτων, εργάζονται στον ίδιο χώρο για μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς υποστήριξη και παρουσιάζουν έντονα σημάδια επαγγελματικής εξουθένωσης. Η σοβαρότητα του προβλήματος αυτού συχνά παραβλέπεται από την διοίκηση και την Πολιτεία.

Τέλος, ως ειδικό ζήτημα θα πρέπει να αναφερθεί ότι ορισμένα ιδρύματα του ιδιωτικού τομέα, ιδίως θρησκευτικού/εκκλησιαστικού χαρακτήρα, επικαλούμενα ανεπάρκεια πόρων αλλά και συγκεκριμένες παιδαγωγικές αντιλήψεις, λειτουργούν βασιζόμενα σχεδόν αποκλειστικά στην προσφορά εθελοντών *με ελάχιστο ή καθόλου έμμισθο προσωπικό*. Υπογραμμίζεται και πάλι ότι, παρά τη σημαντική προσωπική αφοσίωση των εθελοντών, η πρακτική αυτή δεν είναι συμβατή με τη δεοντολογία και τις διεθνείς προβλέψεις για την παιδική προστασία και δεν μπορεί να θεωρείται αποδεκτή.

2.5. Η απουσία κανονιστικού πλαισίου για τον εθελοντισμό

Στα περισσότερα ιδρύματα παιδικής προστασίας λειτουργούν προγράμματα εθελοντών. Ο ρόλος και ο βαθμός εμπλοκής τους διαφέρουν κατά περίπτωση.

Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να πούμε ότι οι εθελοντές συμβάλλουν σημαντικά στη λειτουργία των ιδρυμάτων, παρέχοντας στα παιδιά καθημερινή φροντίδα, εκπαιδευτική υποστήριξη, δημιουργική απασχόληση, φιλοξενία τις γιορτές ή τα Σαββατοκύριακα, συνοδεία σε κοινωνικές ή ψυχαγωγικές δραστηριότητες, κ.ά.

Ωστόσο, όπως αναφέρεται και παραπάνω, προβλήματα παρατηρούνται αναφορικά με περιπτώσεις όπου εθελοντές υποκαθιστούν το έμμισθο προσωπικό, καθώς και με την απουσία κριτηρίων για την καταλληλότητά τους και ακριβούς καθορισμού και οριοθέτησης του ρόλου τους.

Ενόψει των παραπάνω, αναγνωρίζοντας την ιδιαίτερη σημασία της προσφοράς εθελοντών στα ιδρύματα παιδικής προστασίας, ο Συνήγορος επισημαίνει την ανάγκη εισαγωγής ενός Κώδικα Δεοντολογίας για τον εθελοντισμό και ενός κανονιστικού πλαισίου για την επιλογή, την εκπαίδευση, τον ρόλο και την εποπτεία των εθελοντών.

(Βλ. σχετικές προτάσεις του Συνηγόρου, με αφορμή τη διαπίστωση παντελούς έλλειψης κανονιστικού πλαισίου για τον εθελοντισμό σε μονάδα παιδικής προστασίας που επισκέφτηκε: <http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/deltia-typou/protasi-kanonistikoy-plaisioug-ethelontikis-ypostirixsis-monadon-paidikis-prostasias-kai-perithalpsis>)

2.6. Η απουσία δομών άμεσης υποδοχής παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον

Η απομάκρυνση παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον όταν αυτό κρίνεται ακατάλληλο ή επικίνδυνο γίνεται με εισαγγελική εντολή, συχνά με τον χαρακτήρα του επείγοντος. Ωστόσο, η εισαγωγή ενός παιδιού σε μια μονάδα παιδικής προστασίας συχνά προσκρούει σε χρονοβόρες διαδικασίες όσον αφορά τόσο την ανεύρεση θέσης όσο και τις προϋποθέσεις εισαγωγής. Οι προϋποθέσεις αυτές περιλαμβάνουν τη διενέργεια κοινωνικής έρευνας, ιατρικές ή/και παιδοψυχιατρικές εξετάσεις και έκδοση σχετικών γνωματεύσεων, και διαδικασίες λήψης αποφάσεων από τα Διοικητικά Συμβούλια των ιδρυμάτων, οι οποίες μπορεί να υπόκεινται σε περαιτέρω προϋποθέσεις και να σημαίνουν σημαντική καθυστέρηση.

Ενόψει των παραπάνω, σοβαρότατο πρόβλημα αποτελεί η απουσία δομών άμεσης υποδοχής για το διάστημα που μεσολαβεί από την απομάκρυνση ενός παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον μέχρι την εισαγωγή του σε μια μονάδα παιδικής προστασίας. Η συνήθης «λύση ανάγκης» στην οποία καταφεύγουν οι εισαγγελείς ανηλίκων είναι η εισαγωγή των παιδιών σε Νοσοκομεία Παίδων ή παιδιατρικές κλινικές γενικών νοσοκομείων, όπου παραμένουν *ανεξαρτήτως των ιατρικών τους αναγκών* για διάστημα ακόμη και αρκετών μηνών, μέχρι να καταστεί εφικτή η εισαγωγή τους σε κάποιο ίδρυμα, ή να ληφθούν άλλες αποφάσεις για την επιμέλειά τους.

Σύμφωνα με στοιχεία από το Νοσοκομείο Παίδων «Αγία Σοφία», ο αριθμός των παιδιών που εισάγονται ή παραμένουν στο νοσοκομείο για κοινωνικούς λόγους έχει αυξηθεί δραματικά τα τελευταία 3-4 χρόνια. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται παιδιά μεταναστών και προσφύγων, τα οποία πολλές φορές δεν ομιλούν ούτε κατανοούν την ελληνική γλώσσα, γεγονός που προκαλεί επιπρόσθετες δυσκολίες στην παραμονή και φροντίδα τους στον χώρο του νοσοκομείου. Οι επιπτώσεις της κατάστασης αυτής στα

ενδιαφερόμενα παιδιά είναι πολλαπλές, καθώς σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη και δύσκολη περίοδο βρίσκονται ουσιαστικά μόνα τους σε άγνωστο περιβάλλον, χωρίς σταθερά πρόσωπα φροντίδας, με πολλούς περιορισμούς, χωρίς την κατάλληλη υποστήριξη ή τα αναγκαία ερεθίσματα. Αναφέρονται περιπτώσεις παιδιών που εκδηλώνουν νοσήματα ως αποτέλεσμα της μακρόχρονης παραμονής στο νοσοκομείο. Επίσης, συχνό φαινόμενο είναι η εισαγωγή τους σε μονάδες νοσηλείας παιδοψυχιατρικών κλινικών των νοσοκομείων, λόγω αντιδράσεων συμπεριφοράς οι οποίες δεν *συνιστούν ψυχική διαταραχή*, αλλά απόρροια εμπειριών κακοποίησης ή παραμέλησης, ή ακόμη και της ίδιας της παραμονής τους στο νοσοκομείο στις παραπάνω συνθήκες.

Ενδεικτικά, αναφέρουμε περίπτωση με την οποία ασχολήθηκε ο Συνήγορος του Πολίτη (αρ. Φακ.Υπόθεσης:164815) - η οποία δεν είναι μοναδική - όπου Νοσοκομείο Παίδων δήλωσε αδυναμία φύλαξης τριών παιδιών που είχαν απομακρυνθεί από την οικογένειά τους, λόγω διαταρακτικής συμπεριφοράς τους. Τα παιδιά κατέληξαν στα κρατητήρια της ΓΑΔΑ όπου, παρά την ιδιαίτερη κινητοποίηση δημοσίων και μη κυβερνητικών φορέων, παρέμειναν για διάστημα τεσσάρων εβδομάδων, μέχρι την ανεύρεση κατάλληλων χώρων φιλοξενίας.

Συνοψίζοντας, ο Συνήγορος επισημαίνει ως σοβαρό κενό στο πεδίο της Πρόνοιας την απουσία δομών άμεσης υποδοχής για παιδιά που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον λόγω κακοποίησης ή παραμέλησης, ή που εγκαταλείπονται. Τα Νοσοκομεία καλούνται να καλύψουν το κενό λειτουργώντας ως χώροι επείγουσας φιλοξενίας για τα παιδιά αυτά. Ωστόσο, η παραμονή παιδιών χωρίς σωματικό νόσημα σε παιδιατρικά τμήματα για κοινωνικούς λόγους, ή παιδιών που δεν πάσχουν από ψυχική διαταραχή σε παιδοψυχιατρικά τμήματα ή, ακόμη χειρότερα, η φύλαξή τους σε χώρους κράτησης, συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους. Περαιτέρω, δυσχεραίνεται σοβαρά η λειτουργία των νοσοκομειακών μονάδων οι οποίες δεν διαθέτουν κατάλληλη υποδομή για την φιλοξενία και υποστήριξη των παιδιών αυτών, και επιπλέον, αναγκάζονται να διαθέσουν για τον σκοπό αυτό κλίνες αναγκαίες για παιδιά που χρειάζονται νοσηλεία. Το πρόβλημα επιτείνεται λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν στην παρούσα φάση τα ιδρύματα παιδικής προστασίας στο σύνολό τους, οι οποίες καθιστούν δυσκολότερη την ανεύρεση θέσεων, ιδίως όταν πρόκειται για παιδιά με αυξημένες ανάγκες λόγω προβλημάτων υγείας, διαταραχών συμπεριφοράς, νοητικής υστέρησης, κλπ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει αποστείλει σχετική επιστολή προς την Γενική Γραμματέα Πρόνοιας (έγγραφο με αρ. πρωτ.168215/29680/19-07-13 *«Μακρόχρονη παραμονή σε νοσοκομεία παιδιών και εφήβων που απομακρύνονται από το*

οικογενειακό τους περιβάλλον, λόγω απουσίας δομών για την επείγουσα φιλοξενία τους»), αλλά δεν έχει λάβει απάντηση.

2.7. Η άσκηση της επιμέλειας και η επικοινωνία με την φυσική οικογένεια των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα

(i) Άσκηση της επιμέλειας

Η τοποθέτηση του παιδιού σε ίδρυμα με εισαγγελική εντολή, προφανώς συνεπάγεται τον *μερικό ή πλήρη περιορισμό της* άσκησης της επιμέλειας από τους γονείς του. Ορισμένες φορές, η εισαγγελική εντολή ορίζει ρητά το πλαίσιο του περιορισμού αυτού (π.χ. πλήρη αφαίρεση της γονικής μέριμνας ή της επιμέλειας ή του δικαιώματος επικοινωνίας του γονέα με το παιδί) στο πλαίσιο της δυνατότητας του εισαγγελέα (βάσει του ΑΚ 1532) να διατάσσει προσωρινά κάθε πρόσφορο μέτρο σε περιπτώσεις πλημμελούς άσκησης των γονεϊκών καθηκόντων έναντι των τέκνων τους, *μέχρι την έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης*. Ωστόσο, η συνήθης πρακτική των εισαγγελέων είναι να δίδουν εντολή για εισαγωγή παιδιών σε μονάδες παιδικής προστασίας χωρίς να προσδιορίζεται το πλαίσιο άσκησης της επιμέλειάς τους. Στις περιπτώσεις αυτές, προφανής είναι η ανάληψη από το ίδρυμα της *καθημερινής φροντίδας* του παιδιού. Ωστόσο, το δικαίωμα των γονέων που διατηρούν μέρος της γονικής μέριμνας να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων που αφορούν τα παιδιά τους παραμένει ασαφές και δεν διαφυλάσσεται θεσμικά. Στην πράξη, το δικαίωμα αυτό συχνά παραβλέπεται ή παραβιάζεται, ιδίως σε ορισμένα ιδρύματα ιδιωτικού ή εκκλησιαστικού δικαίου, ή θεωρείται εκ των προτέρων κάτι αρνητικό για το παιδί, χωρίς αυτό να αιτιολογείται ή να στηρίζεται νομικά.

Μια άλλη διάσταση του προβλήματος αφορά το γεγονός ότι, εφόσον δεν υπάρχει εισαγγελική ή δικαστική απόφαση αφαίρεσης της επιμέλειας, ο γονέας διατηρεί το δικαίωμα να εκπροσωπεί νομικά το παιδί, ή χρειάζεται να δώσει τη συναίνεσή του για σοβαρά θέματα (π.χ. ιατρικά θέματα όπως μια εγχείριση, έκδοση ταυτότητας/διαβατηρίου κ.ά.) ακόμη και σε περιπτώσεις όπου δεν διατηρεί επικοινωνία ή δεν έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον για το παιδί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Τα ιδρύματα παιδικής προστασίας συχνά αντιμετωπίζουν καταστάσεις όπου χρειάζεται η συναίνεση του γονέα και, σε περίπτωση μη ανταπόκρισης του τελευταίου στις ανάγκες του παιδιού, αναγκάζονται να ζητήσουν την παρέμβαση της εισαγγελικής αρχής με τον χαρακτήρα του επείγοντος.

(ii) Επικοινωνία με την οικογένεια

Το δικαίωμα επικοινωνίας των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα με τους γονείς τους - εφόσον αυτό δεν αντίκειται *αποδεδειγμένα* στο συμφέρον τους - είναι αδιαμφισβήτητο και κατοχυρώνεται ρητά στη ΔΣΔΠ και σε όλα τα συναφή διεθνή κείμενα. Το ζήτημα της επικοινωνίας των παιδιών τόσο με τους φυσικούς γονείς όσο και με άλλα πρόσωπα του συγγενικού ή κοινωνικού τους περιβάλλοντος είναι ιδιαίτερα σοβαρό και η σημασία του συχνά παραγνωρίζεται στο πλαίσιο του συστήματος παιδικής προστασίας στη χώρα μας. Ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει ότι σε αρκετά ιδρύματα, ιδίως ιδιωτικού ή εκκλησιαστικού χαρακτήρα, η επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς ή άλλους συγγενείς τους όχι μόνο δεν επιδιώκεται μέσω προσπαθειών συνεργασίας, αλλά παρεμποδίζεται ενεργά. Το ζήτημα επαφίεται στην προσωπική κρίση των υπευθύνων των ιδρυμάτων, οι οποίοι μπορεί να αποφανθούν ότι η επικοινωνία με την οικογένεια είναι ανέφικτη ή επιβλαβής για το παιδί, χωρίς αυτό να τεκμηριώνεται. Επιπλέον, τα ενδιαφερόμενα παιδιά συχνά δεν ερωτώνται, δεν ενημερώνονται για προσπάθειες των γονέων τους να επικοινωνήσουν μαζί τους, ούτε έχουν τη δυνατότητα να προσφύγουν σε κάποια ανεξάρτητη κοινωνική υπηρεσία ή άλλη αρχή σχετικά με το ζήτημα.

Παρομοίως, μολονότι σε γενικές γραμμές καταβάλλονται προσπάθειες τα αδέρφια να τοποθετούνται στην ίδια μονάδα όπου είναι εφικτό, ιδίως όταν πρόκειται για παιδιά μικρής ηλικίας, παρατηρούνται περιπτώσεις όπου η επικοινωνία μεταξύ αδελφών που φιλοξενούνται σε διαφορετικά ιδρύματα, ή όπου κάποια βρίσκονται σε ιδρύματα και άλλα σε ανάδοχες οικογένειες, δεν επιδιώκεται ή παρεμποδίζεται εκ μέρους των υπευθύνων.

Ενόψει των παραπάνω, ο Συνήγορος επισημαίνει την ανάγκη να προσδιορίζονται με σαφήνεια στο κανονιστικό πλαίσιο των ιδρυμάτων τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα το πλαίσιο άσκησης της επιμέλειας των φιλοξενούμενων παιδιών και της συμμετοχής των γονέων τους σε αυτήν, το δικαίωμα επικοινωνίας των παιδιών με τους γονείς και άλλα συγγενικά τους πρόσωπα, καθώς και η υποχρέωση συνεργασίας των ιδρυμάτων με τις οικογένειες για τον σκοπό αυτό.

Παράλληλα, σε περιπτώσεις όπου η επιμέλεια δεν έχει αφαιρεθεί με δικαστική απόφαση από γονείς οι οποίοι *αποδεδειγμένα* δεν *εκδηλώνουν ενδιαφέρον για το παιδί*, ούτε *ανταποκρίνονται σε προσπάθειες συνεργασίας*, θα πρέπει να υπάρχει ενεργός μέριμνα για την (δικαστική) αφαίρεσή της από αυτούς και ανάθεσή της στο ίδρυμα όπου φιλοξενείται το παιδί, ώστε να διασφαλίζεται η δυνατότητα λήψης σημαντικών αποφάσεων που το αφορούν.

2.8. Ειδικά προβλήματα και ελλείψεις στη λειτουργία ιδρυμάτων φιλοξενίας παιδιών με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις

Βάσει του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, τα παιδιά με σοβαρές αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις που απομακρύνονται από τις οικογένειές τους, σε περιπτώσεις όπου αυτές κρίνονται ακατάλληλες ή αδυνατούν να τα φροντίσουν, τοποθετούνται σε ιδρύματα προοριζόμενα ειδικά για αυτές τις κατηγορίες των παιδιών, με ειδική στελέχωση και προβλέψεις ώστε να καλύπτονται οι ειδικές ανάγκες τους σε φροντίδα, περίθαλψη, θεραπείες και άσκηση των λοιπών δικαιωμάτων τους. Σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (ν.4074/2012) και τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν.2101/1992 αρ.23), στα παιδιά με αναπηρίες αναγνωρίζεται «δικαίωμα για πλήρη και αξιοπρεπή ζωή σε συνθήκες που εγγυώνται την αξιοπρέπειά τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου». Από την διερεύνηση από τον Συνήγορο των συνθηκών λειτουργίας ιδρυμάτων φιλοξενίας παιδιών με σοβαρές αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις, προκύπτει ότι σε σημαντικό βαθμό σε αυτά δεν προάγεται η ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των φιλοξενούμενων παιδιών, ενώ πολλά από τα δικαιώματα αυτά παραβιάζονται συστηματικά. Ειδικότερα ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει τα εξής:

- Μολονότι στα ιδρύματα αυτά φιλοξενούνται παιδιά με διαφορετικούς τύπους αναπηρίας και χρόνιων παθήσεων, η παρεχόμενη φροντίδα δεν εξειδικεύεται επαρκώς ώστε να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε περίπτωσης. Κατά κανόνα, δηλαδή, δεν ακολουθείται ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα φροντίδας για κάθε παιδί βάσει αξιολόγησης των ιδιαίτερων αναγκών του, με καθορισμό στόχων, περιοδική αξιολόγηση προόδου και περαιτέρω σχεδιασμό.
- Παρατηρούνται ιδιαίτερα *σοβαρά προβλήματα στελέχωσης*, ιδίως σε εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις ενέχουν κινδύνους για την υγεία, την ασφάλεια και την ψυχική υγεία των φιλοξενούμενων παιδιών.
- Η ανεπάρκεια προσωπικού επηρεάζει σοβαρά την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας σε καθημερινή βάση αλλά και τη φροντίδα ψυχικής υγείας των φιλοξενούμενων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι πρακτικές μηχανικής ή φαρμακευτικής καταστολής παιδιών και νέων με νοητική αναπηρία ή διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές. Ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει ότι σε ορισμένα ιδρύματα, σε συστηματική βάση, παιδιά ή νέοι δένονται στα κρεβάτια τους, ή περιορίζονται σε «κρεβάτια-κλουβιά», ή δεν τους επιτρέπεται η αυτόνομη μετακίνηση ή η ενασχόληση με παιχνίδια, με αιτιολογία την ανάγκη προστασίας

τους από αυτοτραυματισμούς ή ατυχήματα, λόγω έλλειψης προσωπικού για την επιτήρησή τους.

- Σε πολλές περιπτώσεις, ειδικές θεραπείες δεν είναι διαθέσιμες λόγω έλλειψης της αναγκαίας υποδομής και αναγκαίων ειδικοτήτων όπως φυσιοθεραπευτών, λογοθεραπευτών, εργοθεραπευτών, κλπ.
- Παρατηρείται έντονη επαγγελματική εξουθένωση του προσωπικού - που υπηρετεί επί πολλά χρόνια στον ίδιο χώρο, σε ιδιαίτερα δύσκολες και απαιτητικές συνθήκες, χωρίς υποστήριξη και εποπτεία - η οποία αντανακλάται στην ποιότητα της φροντίδας που παρέχεται στους φιλοξενούμενους.
- Παρατηρούνται περιπτώσεις ελλιπούς σχολικής φοίτησης καθώς και απουσία προγραμμάτων και δραστηριοτήτων δημιουργικής απασχόλησης, ψυχαγωγίας ή κοινωνικοποίησης, λόγω αναφερόμενης έλλειψης προσωπικού και αναγκαίων υποδομών για την μετακίνηση ή την απασχόληση παιδιών με σοβαρές αναπηρίες.
- Οι φιλοξενούμενοι παραμένουν σε ιδρύματα για ανηλίκους επ' αόριστο μετά την ενηλικίωσή τους, λόγω απουσίας κατάλληλων δομών για τη μακροχρόνια φιλοξενία και φροντίδα τους, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται περαιτέρω η προσαρμογή της λειτουργίας των κέντρων στις ανάγκες των ανηλίκων.

[βλ. και Πόρισμα Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα «*Συνθήκες λειτουργίας της Μονάδας Κοινωνικής Φροντίδας για παιδιά με αναπηρίες Κέντρο Περίθαλψης Παίδων Λεχαινών*» (Μάρτιος 2011)] <http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.anaphries.46868>

2.9. Η απουσία εξειδικευμένων δομών για παιδιά και, ιδίως, εφήβους με ψυχικές διαταραχές ή σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαπιστώσει σοβαρά προβλήματα που συνδέονται με την απουσία κατάλληλων δομών με εξειδικευμένη στελέχωση και θεραπευτικό προσανατολισμό για τη φιλοξενία και θεραπευτική αντιμετώπιση ανηλίκων με ψυχικές διαταραχές ή/και διαταραχές συμπεριφοράς, που εμφανίζονται κυρίως στην εφηβεία.

Ειδικότερα, η Αρχή έχει δεχτεί κατ' επανάληψη αναφορές για εφήβους οι οποίοι χρήζουν υψηλής υποστήριξης και εξειδικευμένης φροντίδας ψυχικής υγείας, για την περίπτωση των οποίων δεν υπάρχουν κατάλληλες δομές. Συγχρόνως, έχει διαπιστώσει κατ' επανάληψη σοβαρά προβλήματα που προκύπτουν σε περιπτώσεις όπου παιδιά ή έφηβοι με ψυχικές διαταραχές ή/και σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς εισάγονται με εισαγγελική εντολή σε ιδρύματα τα οποία δεν διαθέτουν την αναγκαία υποδομή για να διαχειριστούν τις δυσκολίες τους. Το αποτέλεσμα,

αναπόφευκτα, είναι να διαταράσσεται η λειτουργία ιδρυμάτων, να προκαλείται σοβαρή αναστάτωση στα υπόλοιπα φιλοξενούμενα παιδιά, αλλά και τα ίδια τα παιδιά ή έφηβοι με ψυχικές/συμπεριφορικές διαταραχές να μη λαμβάνουν τη φροντίδα που χρειάζονται, με περαιτέρω συνέπεια την παγίωση ή επιδείνωση των προβλημάτων τους. Συγχρόνως, στον αντίποδα, έφηβοι με δύσκολη ή εναντιωματική συμπεριφορά παραμένουν σε ακατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον λόγω της απουσίας κατάλληλων δομών φροντίδας, με τους περαιτέρω κινδύνους που αυτό συνεπάγεται.

Οι μόνες εξειδικευμένες δομές ψυχικής υγείας για εφήβους στην παρούσα φάση είναι δύο ξενώνες για εφήβους με διαγνωσμένες ψυχικές διαταραχές που υπάγονται στο ΓΝΑ «Σισμανόγλειο», και ένας ξενώνας βραχείας παραμονής εφήβων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα ή «σε κρίση» του Νοσοκομείου «ΑΧΕΠΑ» Θεσσαλονίκης. Οι δομές αυτές δεν επαρκούν ούτε κατ' ελάχιστο για την κάλυψη των υφιστάμενων αναγκών. Χαρακτηριστικό είναι ότι υπάγονται στη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας του Υπουργείου Υγείας, ενώ το ζήτημα δεν φαίνεται να απασχολεί επισήμως το Υπουργείο αρμόδιο για θέματα προνοιακής πολιτικής, παρά την σαφώς πολυδιάστατη, ψυχο-κοινωνική φύση του προβλήματος και το γεγονός ότι οι υφιστάμενες μονάδες παιδικής προστασίας καλούνται να το αντιμετωπίσουν χωρίς κατάλληλη υποδομή. Ιδιαίτερα υπογραμμίζεται η παντελής απουσία δομών για τη φιλοξενία και φροντίδα εφήβων με σοβαρές διαταραχές συμπεριφοράς και κοινωνικοποίησης. Δεδομένου ότι οι δυσκολίες αυτές συχνά οδηγούν σε παραβατικότητα και την εμπλοκή των ανηλίκων με το σωφρονιστικό σύστημα, το ζήτημα επαφίεται θεωρητικά στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, το οποίο επίσης ουδέποτε έχει λάβει συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπισή του. Στην πράξη, τη συμπεριφορά των εφήβων αυτών σε περιπτώσεις απουσίας κατάλληλου οικογενειακού περιβάλλοντος καλούνται να διαχειριστούν και πάλι (προνοιακές) μονάδες παιδικής προστασίας χωρίς την αναγκαία υποδομή και εξειδίκευση.

Το πρόβλημα επιτείνεται από την ανεπαρκή στελέχωση και έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στην πλειονότητα των μονάδων παιδικής προστασίας, σε συνδυασμό με την απουσία, σε πολλές περιοχές, υπηρεσιών ψυχικής υγείας στην κοινότητα για την υποστήριξη των ανηλίκων και την καθοδήγηση του προσωπικού των ιδρυμάτων.

[Βλ. και Πόρισμα Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα «Δομές προστασίας και φιλοξενίας παιδιών και εφήβων με ψυχικές διαταραχές» (2005)]
http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.psixiki_ygeia.32540

2.10. Η απουσία προβλέψεων για τις θρησκευτικές και πολιτισμικές ανάγκες παιδιών από μειονοτικές ομάδες

Τα περισσότερα ιδρύματα, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, είναι προσανατολισμένα στην κάλυψη των θρησκευτικών αναγκών χριστιανών ορθόδοξων φιλοξενούμενων. Όσον αφορά ανηλίκους με διαφορετικό θρήσκευμα, ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει απουσία προβλέψεων για την ισότιμη μεταχείρισή τους ως προς την άσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων.

Γενικότερα, στο σύνολο των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας στη χώρα μας, αισθητή είναι η απουσία προβλέψεων για τις γλωσσικές, θρησκευτικές και πολιτισμικές ανάγκες παιδιών από εθνικές ή θρησκευτικές μειονοτικές ομάδες. Χαρακτηριστικά, ακόμη και σε περιοχές με ιδιαίτερη πληθυσμιακή σύνθεση όπως η Θράκη, δεν υπάρχει καμία δομή φιλοξενίας με ειδικές προβλέψεις για την κάλυψη θρησκευτικών και πολιτισμικών αναγκών παιδιών της μουσουλμανικής μειονότητας, η φιλοξενία των οποίων σε ιδρύματα χωρίς κατάλληλη οργάνωση και στελέχωση (π.χ. προσωπικό που ομιλεί την τουρκική γλώσσα, δυνατότητα άσκησης θρησκευτικών καθηκόντων) είναι ιδιαίτερα προβληματική.

Το ζήτημα της θρησκευτικής ελευθερίας τίθεται από διαφορετική άποψη στην περίπτωση ορισμένων εκκλησιαστικών ιδρυμάτων ή ιδρυμάτων του ιδιωτικού τομέα με αυστηρό χριστιανικό προσανατολισμό, τα οποία *επιβάλλουν* στα φιλοξενούμενα παιδιά ένα αυστηρό πρόγραμμα συμμετοχής σε θρησκευτικές τελετουργίες και πρακτικές, χωρίς τα ίδια ή οι γονείς τους να ερωτώνται.

2.11. Τα δικαιώματα στην εκπαίδευση, τη φροντίδα υγείας, την κοινωνική ζωή, και την ψυχαγωγία

Σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας παρατηρούνται λόγω της απουσίας ενός ενιαίου πλαισίου κανόνων για μια σειρά θεμάτων καθημερινής ζωής, τα οποία ομαδοποιούνται στην ενότητα αυτή. Ο Συνήγορος θεωρεί σημαντικό το πλαίσιο αυτό να είναι ομοιογενές σε όλες τις μονάδες, να συνάδει με τα σύγχρονα γενικώς αποδεκτά δεδομένα για τα παιδιά και εφήβους που ζουν με τις οικογένειές τους και να περιλαμβάνει σαφείς προβλέψεις για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των φιλοξενούμενων παιδιών για θέματα καθημερινής ζωής, καθώς και τις προβλεπόμενες/αποδεκτές κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης των κανόνων. Στόχος θα πρέπει να είναι, και εδώ, η ισότιμη μεταχείριση από την Πολιτεία των παιδιών ανεξαρτήτως του συγκεκριμένου ιδρύματος όπου θα τοποθετηθούν, αλλά και η ισότιμη αντιμετώπιση των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα έναντι των υπολοίπων παιδιών, σε τομείς όπως:

- Εκπαίδευση:** Μεγάλο ποσοστό παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα αντιμετωπίζει δυσκολίες ένταξης στο σχολείο λόγω ελλιπούς προηγούμενης φοίτησης, παραμέλησης και μαθησιακών ή συναισθηματικών δυσκολιών. Η πολιτική των ιδρυμάτων ως προς την παροχή εκπαιδευτικής υποστήριξης στα φιλοξενούμενα παιδιά διαφέρει. Πολλά από αυτά συνεργάζονται συστηματικά με σχολεία και με διαγνωστικούς και υποστηρικτικούς φορείς (ΚΕΔΔΥ, ιατροπαιδαγωγικά κέντρα, κ.ά.), ή παρέχουν στα παιδιά πρόσθετη εκπαιδευτική υποστήριξη μέσω ειδικών συνεργατών, εθελοντών, συνεργασίας με φροντιστήρια, κλπ. Ωστόσο, η πολιτική αυτή δεν ακολουθείται από όλα τα ιδρύματα, με αποτέλεσμα να μην διασφαλίζεται σε όλα τα παιδιά η παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών, ή η δυνατότητα συνέχισης της φοίτησης στο λύκειο ή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, παρατηρείται ότι παιδιά με αυξημένες δυσκολίες ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που διαβιούν σε ιδρύματα τείνουν να φοιτούν σε ειδικά σχολεία σε μεγαλύτερο ποσοστό από ότι παιδιά που ζουν με τις οικογένειές τους, καθώς δεν παρέχεται ή δεν διεκδικείται στον ίδιο βαθμό η επιπρόσθετη υποστήριξη που θα τους έδινε τη δυνατότητα φοίτησης σε γενικά σχολεία.
- Φροντίδα ψυχικής υγείας:** Δεν έχει παρατηρηθεί ή αναφερθεί στον Συνήγορο παραμέληση θεμάτων *σωματικής* υγείας παιδιών σε ιδρύματα που φιλοξενούν παιδιά χωρίς χρόνιες παθήσεις και σοβαρές αναπηρίες. Ωστόσο, σημαντικές αποκλίσεις παρατηρούνται όσον αφορά τη φροντίδα της ψυχικής υγείας και την παροχή ψυχολογικής παρακολούθησης/υποστήριξης, καθώς οι απόψεις για την ψυχική υγεία διαφέρουν και απουσιάζει, και στον τομέα αυτό, μια ενιαία πολιτική. Αρκετά ιδρύματα απασχολούν ψυχολόγους (με πλήρη ή μερική απασχόληση), ή επιδιώκουν ενεργά τη διασύνδεση και συνεργασία με παιδοψυχιατρικές υπηρεσίες της κοινότητας, αναγνωρίζοντας την ανάγκη των φιλοξενούμενων παιδιών για ψυχολογική παρακολούθηση και υποστήριξη, ιδίως εκείνων που έχουν υποστεί κακοποίηση ή/και που παρουσιάζουν έκδηλες διαταραχές. Άλλα, δηλώνουν οικονομική αδυναμία απασχόλησης ειδικών επαγγελματιών, χωρίς να επιδιώκουν την ανεύρεση κάποιας εναλλακτικής λύσης. Ορισμένα τάσσονται ανοιχτά *κατά* της συνεργασίας των παιδιών με ειδικούς ψυχικής υγείας, υποστηρίζοντας ότι η παροχή φροντίδας και αγάπης μέσα στο ίδρυμα αρκεί, ή ακόμη και ότι η επικέντρωση στις δυσκολίες τους ή σε παλαιότερες τραυματικές εμπειρίες είναι επιβλαβής για τα παιδιά. Γενικότερα, η προσέγγιση στο ζήτημα της φροντίδας ψυχικής υγείας είναι ένας από τους τομείς όπου παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις και όπου η ακολουθούμενη πολιτική φαίνεται να βασίζεται σε προσωπικές απόψεις των υπευθύνων των ιδρυμάτων.

- **Κοινωνική ζωή, ενημέρωση, ψυχαγωγία, επιδίωξη ενδιαφερόντων**

- Ως προς την συμμετοχή στην κοινωνική ζωή και τις σχέσεις με συνομηλίκους, πολλά ιδρύματα επιδιώκουν ενεργά την ανάπτυξη δεσμών με την κοινότητα και σχέσεων των παιδιών με συνομηλίκους εκτός ιδρύματος, την ανταλλαγή επισκέψεων και τη συμμετοχή των παιδιών σε κοινωνικές εξόδους και δραστηριότητες. Επίσης, τα δημόσια ιδρύματα έχουν στον κανονισμό τους προβλέψεις για αυτόνομες εξόδους των μεγαλύτερων παιδιών (προϋποθέσεις, συχνότητα, ωράριο, αναλόγως της ηλικίας). Ωστόσο η πολιτική αυτή δεν είναι ενιαία και σε ορισμένες περιπτώσεις ιδίως ιδιωτικών και εκκλησιαστικών ιδρυμάτων η κοινωνική ζωή και συμμετοχή των παιδιών παρεμποδίζεται, είτε άμεσα (απαγόρευση) είτε έμμεσα (π.χ. απαγόρευση επισκέψεων σε δωμάτια και απουσία χώρου για υποδοχή επισκεπτών, απουσία προβλέψεων για χαρτζιλίκι ή για κάλυψη εξόδων συμμετοχής των παιδιών σε σχολικές εκδρομές ή σε άλλες δραστηριότητες).
- Ως προς την πρόσβαση στην ενημέρωση και την επικοινωνία, και πάλι οι πρακτικές των ιδρυμάτων διαφέρουν, καθώς στα περισσότερα μεν η πρόσβαση των παιδιών στο διαδίκτυο και σε άλλα μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας (τηλεόραση, έντυπα μέσα, κινητά τηλέφωνα) επιτρέπεται με τους συνήθεις και αναγκαίους περιορισμούς, σε ορισμένα παρεμποδίζεται (π.χ. δεν υπάρχει σύνδεση στο διαδίκτυο) ενώ σε κάποια απαγορεύεται εντελώς η πρόσβαση στο διαδίκτυο, ή ακόμη και την τηλεόραση, ή η κατοχή κινητών τηλεφώνων.
- Ως προς τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, ορισμένα ιδρύματα διαθέτουν μεγαλύτερες οικονομικές δυνατότητες, ή επιδιώκουν ενεργά τη διασφάλιση συμμετοχής των παιδιών σε ψυχαγωγικές εκδηλώσεις, π.χ. υποβάλλοντας σχετικά αιτήματα σε θέατρα, σινεμά, κλπ., διοργανώνοντας επισκέψεις σε μουσεία ή περιπάτους, ή ενισχύοντας τη συμμετοχή σε δραστηριότητες και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις με τη συνδρομή εθελοντών. Σε άλλα ιδρύματα δεν καταβάλλονται αντίστοιχες προσπάθειες και οι δραστηριότητες αυτές μπορεί να απουσιάζουν εντελώς, ενώ ως κύριες αιτίες συνήθως προτάσσονται η έλλειψη οικονομικών πόρων ή προσωπικού.
- Ως προς την επιδίωξη ενδιαφερόντων και δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου: παρομοίως, κάποια ιδρύματα επιδιώκουν ενεργά τη συνεργασία με υπηρεσίες των δήμων ή με ιδιωτικούς φορείς (φροντιστήρια, γυμναστήρια, σχολές χορού, κλπ.) για την διασφάλιση της συμμετοχής των παιδιών σε δραστηριότητες

ελεύθερου χρόνου (π.χ. μαθήματα μουσικής, ξένης γλώσσας, αθλητικές ή άλλες δραστηριότητες), ή την απασχόληση εθελοντών για τον σκοπό αυτό. Άλλα δεν καταβάλουν αντίστοιχες προσπάθειες και δεν παρέχουν στα παιδιά τέτοιες δυνατότητες, συχνά προτάσσοντας οικονομική δυσχέρεια. Σε μερικές περιπτώσεις τίθενται περιορισμοί βάσει της προσωπικής εκτίμησης των υπευθύνων για το τι θεωρείται αποδεκτό, χωρίς αυτό να αιτιολογείται (π.χ. επιτρέπεται η ενασχόληση με το μπάσκετ, αλλά απορρίπτεται αίτημα για μαθήματα “break-dance”)

Ακραία προβλήματα σε σχέση με τα παραπάνω παρατηρούνται σε *ορισμένα ιδρύματα ΝΠΙΔ με αυστηρό θρησκευτικό προσανατολισμό που φιλοξενούν κορίτσια* και στα οποία επικρατούν έντονα αναχρονιστικές παιδαγωγικές αντιλήψεις και πρακτικές, που αποκλίνουν σημαντικά από τα σύγχρονα δεδομένα για την διαπαιδαγώγηση και τα δικαιώματα των παιδιών και εφήβων. Κάποια από τα ιδρύματα αυτά, όπως αναφέρεται και παραπάνω, βασίζονται πρωτίστως ή ακόμη και αποκλειστικά στην προσφορά εθελοντών και ακολουθούν κανόνες που υπαγορεύονται από τις προσωπικές αντιλήψεις των υπευθύνων, χωρίς να υπόκεινται σε περαιτέρω έλεγχο. Ιδιαίτερα προβληματικά στοιχεία που έχει εντοπίσει ο Συνήγορος αφορούν:

- την επιβολή τήρησης από τα φιλοξενούμενα παιδιά αυστηρών θρησκευτικών κανόνων και πρακτικών
- την επιβολή αυστηρών περιορισμών στην ένδυση και γενικότερα στην εμφάνιση των παιδιών και εφήβων (π.χ. απαγόρευση στα κορίτσια να φορούν παντελόνια).
- θέματα ενημέρωσης, κοινωνικής συμμετοχής και κοινωνικοποίησης, όπως: απαγόρευση πρόσβασης στο διαδίκτυο ή ακόμη και στην τηλεόραση, παρεμπόδιση ή απαγόρευση κάθε συναναστροφής με συμμαθητές ή άλλους συνομηλίκους εκτός του ιδρύματος, απαγόρευση εξόδων και κάθε συμμετοχής σε κοινωνικές ή ψυχαγωγικές δραστηριότητες εκτός του ιδρύματος, ακόμη και σε εκπαιδευτικές ή ψυχαγωγικές εκδηλώσεις του σχολείου (π.χ. εκδρομές, γιορτές)
- την απαγόρευση ή σοβαρή παρεμπόδιση επικοινωνίας των παιδιών με γονείς ή άλλα πρόσωπα του συγγενικού ή κοινωνικού τους περιβάλλοντος, χωρίς πραγματικές ενδείξεις ότι αυτό αντίκειται στο συμφέρον τους,
- την επίπλωση και διακόσμηση των χώρων με τρόπο που δεν θυμίζει κατ'ελάχιστο χώρους διαβίωσης παιδιών, με έντονα κυρίαρχο το θρησκευτικό στοιχείο και απουσία παιχνιδιών, ή οιαδήποτε εκπαιδευτικού ή ψυχαγωγικού υλικού από τους χώρους διαμονής και συνεύρεσης των φιλοξενούμενων.

Περαιτέρω, όσον αφορά τη φροντίδα των φιλοξενούμενων κοριτσιών μετά την ενηλικίωσή τους, υπάρχουν περιπτώσεις όπου η «αποκατάσταση» μέσω γάμου και η ανεύρεση «κατάλληλων συζύγων» από έναν κύκλο φίλων του ιδρύματος ή προσωπικών γνωριμιών των υπευθύνων αποτελεί πάγια τακτική. Μολονότι, από όσο γνωρίζουμε, αυτό αφορά ενήλικες κοπέλες με την συναίνεσή τους, προκύπτουν σοβαρά ερωτήματα όσον αφορά την «ελευθερία επιλογής» και τις προοπτικές των νεαρών αυτών γυναικών, δεδομένης της διαπαιδαγώγησης και του τρόπου ζωής που έχει προηγηθεί, ιδίως όσον αφορά την αποκοπή από το κοινωνικό περιβάλλον και τους συνομηλικούς τους κατά τη διάρκεια της ανήλικης ζωής τους.

Οι παραπάνω παιδαγωγικές αντιλήψεις και πρακτικές καταργούν την έννοια των προσωπικών επιλογών, της έκφρασης γνώμης και της αυτονομίας των ενδιαφερόμενων παιδιών, αποκλίνουν σημαντικά από τα σημερινά ισχύοντα δεδομένα για τα υπόλοιπα παιδιά και εφήβους αντίστοιχης ηλικίας και, συνεπώς, εμπεριέχουν σοβαρές παραβιάσεις δικαιωμάτων τους. Ωστόσο, οι παραβιάσεις αυτές δεν αναγνωρίζονται επίσημα από τους εκπροσώπους της Πολιτείας (υπουργείο, κοινωνικές υπηρεσίες, εισαγγελικές αρχές) και δεν αποτυπώνονται ρητά στη νομοθεσία, δεδομένης της απουσίας ενός σαφούς πλαισίου κανόνων για την οργάνωση και λειτουργία των μονάδων παιδικής προστασίας.

Ενδεικτικά, η Αρχή διερεύνησε συναφή θέματα, έπειτα από υποβολή αναφορών, στα ιδρύματα «Όρφανική Στέγη Θηλέων ΑΓΙΑ ΤΑΒΙΘΑ» στη Λιβαδειά, «ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ» στα Χανιά και «Εκκλησιαστικό Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ» στα Γιαννισά.

2.12. Το δικαίωμα συμμετοχής και έκφρασης γνώμης

Το δικαίωμα συμμετοχής και έκφρασης γνώμης των παιδιών για θέματα που τα αφορούν, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 12 της ΔΣΔΠ, είναι ιδιαίτερα παραγνωρισμένο στο πλαίσιο του συστήματος παιδικής προστασίας στη χώρα μας.

Όπως επισημαίνεται και παραπάνω, η γνώμη των παιδιών όσον αφορά την τοποθέτησή τους σε ίδρυμα ή σε κάποιο συγκεκριμένο ίδρυμα εξ αρχής δεν ζητείται, ούτε λαμβάνεται υπόψη. Επίσης, δεν προβλέπεται επισήμως κάποια διαδικασία ενημέρωσης και προετοιμασίας τους για τη μετάβαση, ακόμη και όταν αυτή συνεπάγεται την γεωγραφική τους μετακίνηση και, συνακόλουθα, την απώλεια του σχολείου, των συμμαθητών τους και άλλων προσώπων πέραν της στενής τους οικογένειας. Περαιτέρω, τα παιδιά κατά κανόνα δεν ενημερώνονται για σημαντικά

θέματα που αφορούν την τοποθέτησή τους στο ίδρυμα όπως οι λόγοι, οι συγκεκριμένες διευθετήσεις, η πιθανή διάρκεια παραμονής τους σε αυτό και τα δικαιώματά τους στο πλαίσιο της παραμονής αυτής.

Όσον αφορά την συμμετοχή των παιδιών και την ακρόαση των απόψεων τους κατά τη διάρκεια της παραμονής τους σε ιδρύματα παιδικής προστασίας, αυτά εξαρτώνται πρωτίστως από τον τύπο του ιδρύματος και τις επικρατούσες σε αυτό αντιλήψεις και πρακτικές. Στον Κανονισμό των (πρώην) Κέντρων Παιδικής Μέριμνας (ΥΑ Γ2β/οικ.8291/1984) υπάρχουν κάποιες σχετικές προβλέψεις, π.χ. προβλέπεται να λαμβάνονται υπόψη οι προτιμήσεις των παιδιών σε σχέση με το ρουχισμό και αναφέρεται ότι το πρόγραμμα διατροφής και το εσωτερικό πρόγραμμα καταρτίζεται με συμμετοχή εκπροσώπων των παιδιών (αρ.8,9,11). Επίσης προβλέπεται η συγκρότηση ομάδων παιδιών με σκοπό την ανάπτυξη της προσωπικότητας, την εκπροσώπηση και συνειδητοποίηση των δικαιωμάτων τους (αρ.16-18) και η ακρόαση των ισχυρισμών του παιδιού πριν την επιβολή ποινής για κάποιο παράπτωμα (αρ. 22).

Τα ιδρύματα ιδιωτικού και εκκλησιαστικού δικαίου δεν έχουν κάποιον ενιαίο κανονισμό και σύστημα λειτουργίας που να ενσωματώνει αντίστοιχες προβλέψεις, μολονότι θα πρέπει να σημειωθεί ότι ορισμένες μονάδες τα τελευταία χρόνια καταβάλλουν προσπάθειες να εκπαιδεύσουν το προσωπικό τους σε θέματα δικαιωμάτων των παιδιών και να ενισχύσουν την ενεργό συμμετοχή των τελευταίων. Τέτοια παραδείγματα έχει καταγράψει ο Συνήγορος στο πλαίσιο επισκέψεών του στα Παιδικά Χωριά SOS, το «Ζάννειο», το «Χατζηκυριάκειο», το «Χαμόγελο του Παιδιού», τον Σύλλογο Μεριμνης Ανηλίκων, το Ορφανοτροφείο Θηλέων «Η Μέλισσα», κ.α.

Όστόσο, πέραν μεμονωμένων περιπτώσεων, η απουσία θεσμικών μηχανισμών που να διασφαλίζουν ότι *οι απόψεις και προτιμήσεις των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα για θέματα που τα αφορούν εισακούγονται και λαμβάνονται υπόψη*, είναι ιδιαίτερα αισθητή. Αντίστοιχα, απουσιάζουν προβλέψεις όσον αφορά την πρόσβαση των παιδιών σε νομική βοήθεια, ή σε επίσημους μηχανισμούς παραπόνων.

Συνοψίζοντας, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαπιστώσει ότι το δικαίωμα συμμετοχής των παιδιών στη λήψη αποφάσεων, ενημέρωσης ή ακρόασης των απόψεών τους καθώς και το δικαίωμα υποβολής παραπόνων και νομικής εκπροσώπησης δεν κατοχυρώνονται στο πλαίσιο της ιδρυματικής φροντίδας συνολικά, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις δεν αναγνωρίζονται ούτε στοιχειωδώς.

2.13. Η προστασία της ιδιωτικής ζωής των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένως διαπιστώσει, είτε άμεσα, είτε μέσω καταγγελιών της διοίκησης μονάδων παιδικής προστασίας ή επαγγελματιών, προβλήματα ως προς τον τρόπο με τον οποίο προβάλλονται από τα ΜΜΕ θέματα που αφορούν παιδιά που ζουν σε ιδρύματα.

Ο τρόπος παρουσίασης της εικόνας των παιδιών σε τηλεοπτικές εκπομπές ή δημοσιεύματα τύπου για την κατάσταση και τα προβλήματα των ιδρυμάτων, ή για περιπτώσεις κακοποίησης ανηλίκων είναι πολλές φορές αντιδεοντολογικός, μολονότι η ισχύουσα νομοθεσία ορίζει ένα πλαίσιο προστασίας των παιδιών, το οποίο θέτει σαφείς περιορισμούς στη χρήση της εικόνας τους και στην προβολή τους στα ΜΜΕ.

[Για αναλυτική παρουσίαση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου βλ. κείμενο του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα «*Η προστασία της ιδιωτικής ζωής των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα*» (Νοέμβριος 2011)]. http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.optikoakoustika_mesa.61302

Ειδικότερα, στοιχεία παιδιών που εμπλέκονται σε υποθέσεις που απασχολούν την δικαιοσύνη συχνά δημοσιοποιούνται, ή τα θέματα παρουσιάζονται με τρόπο που καθιστά τα εμπλεκόμενα παιδιά αναγνωρίσιμα στο ευρύ κοινό, παιδιά απεικονίζονται καθαρά και κοντά στο φακό, ή δέχονται ερωτήσεις για προσωπικά τους βιώματα, κ.ά. Επιπλέον, η γλώσσα που συχνά χρησιμοποιείται σε τέτοια ρεπορτάζ αποβλέπει στην πρόκληση οίκτου ή συγκίνησης στον θεατή ή τον αναγνώστη («φτωχά αγγελούδια», «ανυπεράσπιστα πλασματάκια», κλπ.), αναπαράγοντας στερεότυπα, εις βάρος της ψυχοσυναισθηματικής ευημερίας των ενδιαφερόμενων παιδιών. Έχουν καταγραφεί περιπτώσεις όπου τηλεοπτικά συνεργεία, βάσει στοιχείων που έχουν διαρρεύσει από αστυνομικές ή δικαστικές πηγές, προσεγγίζουν μονάδες παιδικής προστασίας αναζητώντας περισσότερα στοιχεία και προκαλώντας σοβαρή αναστάτωση στα φιλοξενούμενα παιδιά. Περαιτέρω, σε ορισμένες περιπτώσεις οι ίδιες οι διοικήσεις ιδρυμάτων, στο πλαίσιο προσπαθειών να προβάλουν το έργο τους, να προσελκύσουν προσοχή, υποστήριξη ή/και οικονομική ενίσχυση, επιτρέπουν στα ΜΜΕ την προβολή και χρήση της εικόνας των φιλοξενούμενων παιδιών με τρόπο αντιδεοντολογικό.

Ενόψει των παραπάνω, ο Συνήγορος επισημαίνει την υποχρέωση των διοικήσεων όλων των μονάδων παιδικής προστασίας, των εποπτικών φορέων και των αρμοδίων Υπουργείων να διασφαλίζουν την τήρηση της νομοθεσίας και της δεοντολογίας όσον αφορά την προστασία της ιδιωτικής ζωής των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα.

2.14. Η αναθεώρηση της τοποθέτησης παιδιών και η αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων στην ιδρυματική φροντίδα

Η ΔΣΔΠ και άλλα κείμενα που κατοχυρώνουν τα δικαιώματα των παιδιών, καθώς και οι επικρατούσες αντιλήψεις και πρακτικές στις αναπτυγμένες Ευρωπαϊκές χώρες πλέον υπαγορεύουν την εισαγωγή παιδιών σε ιδρύματα ως «έσχατη λύση» και τον περιορισμό της διάρκειας παραμονής τους σε αυτά στο ελάχιστο.

Αντιθέτως, στη χώρα μας η τοποθέτηση σε ίδρυμα αποτελεί την πρώτη και συνήθως τη μοναδική λύση που εξετάζεται για την μεγάλη πλειονότητα των παιδιών που απομακρύνονται από την οικογένειά τους. Επιπλέον, η *διάρκεια παραμονής* των παιδιών σε ιδρύματα υπερβαίνει σημαντικά τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και στις περισσότερες περιπτώσεις - δεδομένου ότι δεν αναζητείται καμία εναλλακτική λύση - φτάνει μέχρι την ενηλικίωσή τους. Ο χρόνος αυτός είναι σημαντικά μεγαλύτερος όσον αφορά παιδιά με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις, τα οποία στην πλειονότητα των περιπτώσεων παραμένουν σε «ασυλικού τύπου» δομές και μετά την ενηλικίωσή τους, συνήθως εφ' όρου ζωής.

Σύμφωνα με δημοσιευμένη μελέτη [Π.Αλτάνης, Χ.Οικονόμου (επιμέλεια), 2009 «*Σχέδιο Δράσης για την οριζόντια δικτύωση και τον συντονισμό των υπηρεσιών και φορέων κοινωνικής αλληλεγγύης προς το παιδί*» Μελέτη στο πλαίσιο του Ε.Π. «Υγεία – Πρόνοια», με ευθύνη του Συλλόγου «Το Χαμόγελο του Παιδιού»], ο μέσος χρόνος παραμονής παιδιών σε ιδρύματα στην Ελλάδα υπολογίζεται στα 7 περίπου χρόνια. «*Η παρατεταμένη διάρκεια παραμονής των παιδιών σε υπηρεσίες κλειστής φροντίδας υποδηλώνει την περιορισμένη αξιοποίηση από το σύστημα φροντίδας σύγχρονων εναλλακτικών μορφών κοινωνικής φροντίδας*» σημειώνεται χαρακτηριστικά στη μελέτη.

Η συχνότητα εισαγωγής παιδιών σε ιδρύματα και η παρατεταμένη διάρκεια παραμονής τους σε αυτά συνδέονται άμεσα με τη **σοβαρή υπολειτουργία του θεσμού της αναδοχής**.

Μολονότι τα σημαντικά πλεονεκτήματα της αναδοχής έναντι της ιδρυματικής φροντίδας αναγνωρίζονται πλέον ομόφωνα από επαγγελματίες και εκπροσώπους αρμοδίων φορέων της πολιτείας, αυτό δεν αποτυπώνεται σε επίπεδο ανάπτυξης πολιτικής, οργάνωσης υπηρεσιών και διάθεσης πόρων. Στην πράξη, «επίσημα» προγράμματα αναδοχής, προγράμματα δηλαδή μέσω των οποίων χορηγούνται στους αναδόχους οι προβλεπόμενες στο άρθρο 4 του π.δ. 86/2009 (ΦΕΚ Α' 114/16-07-99) οικονομικές παροχές, υλοποιούνται μόνο μέσω δομών του Παραρτήματος Προστασίας του Παιδιού Αττικής «Η ΜΗΤΕΡΑ» (Κέντρο Βρεφών «ΜΗΤΕΡΑ», Παιδόπολη «Άγιος

Ανδρέας» και «Αναρρωτήριο Πεντέλης») που πλέον υπάγεται στο Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής. Σποραδικές προσπάθειες εφαρμογής του θεσμού σε μεγαλύτερη ή μικρότερη κλίμακα γίνονται από ορισμένα ιδρύματα του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, χωρίς δυνατότητα χορήγησης των εν λόγω παροχών και χωρίς ξεκάθαρο πλαίσιο και προδιαγραφές όσον αφορά την επιλογή, εκπαίδευση, παρακολούθηση και υποστήριξη των αναδόχων.

Σε κάθε περίπτωση, η αρχική εισαγωγή ενός παιδιού σε ίδρυμα αποτελεί *προϋπόθεση* για την τοποθέτησή του στη συνέχεια σε αναδοχή, ακόμη και στις λιγοστές περιπτώσεις όπου εφαρμόζεται ο θεσμός. Οι προβλέψεις είναι σχεδόν ανύπαρκτες σε ότι αφορά *νέες αναδοχές*, την *άμεση* δηλαδή τοποθέτηση παιδιών σε *ανάδοχες οικογένειες αντί ιδρυμάτων* από κοινωνικές υπηρεσίες της κοινότητας.

Στο σημείο αυτό, ιδιαίτερα θα πρέπει να τονιστεί το πρόβλημα της παρατεταμένης παραμονής βρεφών ή νηπίων σε δημόσια μαιευτήρια και νοσοκομεία - με ολέθριες, μη αναστρέψιμες συνέπειες για την εξέλιξή τους - έως ότου καταστεί δυνατή η εισαγωγή τους σε ειδικές μονάδες όπως το «Αναρρωτήριο Πεντέλης» ή το Κέντρο Βρεφών «ΜΗΤΕΡΑ», προκειμένου να δοθούν *στη συνέχεια* σε *ανάδοχες οικογένειες*, λόγω ανεπάρκειας θέσεων στις μονάδες και απουσίας προβλέψεων για *άμεση τοποθέτησή τους σε αναδοχή*.

Τέλος, επισημαίνεται ότι *και* ως προς το ζήτημα αυτό η πολιτική των ιδρυμάτων δεν είναι ομοιογενής. Κατά συνέπεια, η πιθανότητα να τοποθετηθεί ένα παιδί σε *ανάδοχη οικογένεια* ή να διερευνηθεί η δυνατότητα επιστροφής στην φυσική του οικογένεια εξαρτάται από το ίδρυμα στο οποίο θα τύχει να εισαχθεί. Ιδίως δε η πολιτική των ιδρυμάτων του ιδιωτικού τομέα ως προς το ζήτημα αυτό επαφίεται στις παιδαγωγικές ή γενικότερες αντιλήψεις των υπευθύνων κάθε ιδρύματος και δεν υπόκειται σε κανέναν έλεγχο.

Ενόψει των παραπάνω, πέραν της παροχής των προϋποθέσεων για την οικογενειακή αποκατάσταση των παιδιών που *ήδη* φιλοξενούνται σε μονάδες παιδικής προστασίας, επισημαίνεται η ανάγκη μιας οργανωμένης πολιτικής για την διεύρυνση εφαρμογής του θεσμού της αναδοχής έναντι της ιδρυματικής φροντίδας. Η πολιτική αυτή δεν μπορεί να περιορίζεται στην θέσπιση σχετικής υποχρέωσης των μονάδων παιδικής προστασίας, αλλά απαιτεί συντονισμένες ενέργειες και διάθεση πόρων και ανθρώπινου δυναμικού εκ μέρους της Πολιτείας για τον σκοπό αυτό.

[Βλ. Κείμενο διαπιστώσεων και προτάσεων του Συνηγόρου του Πολίτη με θέμα «*Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων*» (Σεπτέμβριος 2012)]
<http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.idrimatiki.74649>

2.15. Η απουσία ενιαίου πλαισίου για την υποστήριξη των φιλοξενούμενων παιδιών των ιδρυμάτων μετά την ενηλικίωσή τους

Στο σύνολο σχεδόν των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας είτε προβλέπεται ρητά, είτε επιτρέπεται ατύπως η παράταση της διαμονής των φιλοξενούμενων μετά την ενηλικίωσή τους, μέχρι την ολοκλήρωση των σπουδών τους. Επίσης, σε πολλές περιπτώσεις, η διαμονή νεαρών ενηλίκων παρατείνεται ατύπως μέχρι την ανεύρεση εργασίας, ή ακόμη και επ' αόριστο, εφόσον δεν διαθέτουν οικογενειακό περιβάλλον ή την οικονομική δυνατότητα να επιβιώσουν ανεξάρτητα.

Ορισμένα ιδρύματα, κατά περίπτωση και αναλόγως της κτιριακής τους διαρρύθμισης, διαθέτουν κάποιο τμήμα ή πτέρυγα ειδικά για τη διαμονή ενηλίκων φιλοξενούμενων. Ωστόσο, ελάχιστα διαθέτουν επίσημες προβλέψεις ή ξεχωριστό κανονισμό που να διαφοροποιεί την διαμονή των τελευταίων από εκείνη των ανηλίκων ως προς τους στόχους, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Δεν υφίσταται δηλαδή – πλην ελαχίστων εξαιρέσεων - η έννοια ενός ξεχωριστού, επίσημου προγράμματος για την υποστήριξη των παιδιών μετά την ενηλικίωσή τους και την προετοιμασία τους για αυτόνομη διαβίωση. Περαιτέρω - με εξαίρεση, και πάλι, κάποια μεμονωμένα ιδρύματα που έχουν τη δυνατότητα διάθεσης του χώρου και πόρων για τον σκοπό αυτό - δεν υπάρχει πρόβλεψη της Πολιτείας για την παροχή αυτόνομης αλλά υποστηριζόμενης διαβίωσης (παροχή στέγης και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης) σε νεαρούς ενήλικες κατά τη μετάβασή τους από την ιδρυματική φροντίδα στην αυτόνομη ζωή.

Στις ακραίες περιπτώσεις κάποιων ιδρυμάτων αυστηρού θρησκευτικού προσανατολισμού, όπως αναφέρεται και παραπάνω, τα κορίτσια ενθαρρύνονται να παραμείνουν στο ίδρυμα μέχρι την «αποκατάστασή τους» μέσω γάμου. Σοβαρά ερωτήματα εγείρονται για το κατά πόσο κάτι τέτοιο μπορεί να θεωρηθεί ως ελεύθερη επιλογή, ή λύση στην οποία οι ενδιαφερόμενες νεαρές γυναίκες ωθούνται λόγω πιέσεων ή απουσίας άλλων επιλογών, καθώς η διαδικασία δεν υπόκειται σε κανέναν έλεγχο που να εγγυάται την ελευθερία επιλογής και την διαθεσιμότητα εναλλακτικών λύσεων.

Συνοψίζοντας, δεδομένης της απουσίας ενός ενιαίου θεσμικού πλαισίου, το καθεστώς, οι όροι και η διάρκεια παραμονής στα ιδρύματα των φιλοξενούμενων μετά την ενηλικίωσή τους καθώς και η συνεχιζόμενη υποστήριξη που παρέχεται στους νεαρούς ενήλικες μετά την αποχώρησή τους από αυτά διαφέρουν βάσει των δυνατοτήτων και των καθιερωμένων πρακτικών και αντιλήψεων που επικρατούν στο εκάστοτε ίδρυμα.

3. ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΑ Δ27/οικ.34481/1526/8-10-14 (ΦΕΚ 2792 Β'/17-10-14) ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΙΔΡΥΣΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Με την ΥΑ Δ27/οικ.34481/1526/8-10-14 (ΦΕΚ 2792 Β'/ 17-10-14) το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας επιχείρησε να εισαγάγει ένα πλαίσιο εκσυγχρονισμού και προδιαγραφών ποιότητας στη λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας ΝΠΙΔ. Ωστόσο, αρκετές προβλέψεις της προκάλεσαν έντονους προβληματισμούς και αντιδράσεις, που οδήγησαν στην ανάκλησή της. Ο Συνήγορος, θεωρώντας αναγκαία την θέσπιση προδιαγραφών ποιότητας για την λειτουργία των μονάδων αυτών, η οποία στην παρούσα φάση παρουσιάζει τεράστια ανομοιογένεια και ελλείμματα, παραθέτει τις παρακάτω παρατηρήσεις, προκειμένου να ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο της επικείμενης αναθεώρησής της εν λόγω ΥΑ:

- Στα θετικά σημεία της ΥΑ περιλαμβάνονται προβλέψεις για μια σειρά παροχών που αποβλέπουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών, τη συνεργασία των ιδρυμάτων με τους φυσικούς γονείς και ενθάρρυνση της επικοινωνίας των παιδιών με αυτούς, την απασχόληση επιστημονικού προσωπικού, τη διαμόρφωση και περιοδική αναθεώρηση ενός εξατομικευμένου προγράμματος για κάθε παιδί και την επιδίωξη του περιορισμού της διάρκειας παραμονής του στο ίδρυμα, την τήρηση μητρώου και ατομικών φακέλων καθώς και την σύσταση Μητρώου Εθελοντών.

Ωστόσο, ο Συνήγορος εκφράζει τον προβληματισμό του για τις ακόλουθες προβλέψεις:

- Στο **Άρθρο 1** σε συνδυασμό με το **άρθρο 5**, ως κύριο κριτήριο διάκρισης των Μονάδων Προστασίας Παιδιού θεσπίζεται η ηλικία των φιλοξενούμενων παιδιών, με την κατηγοριοποίησή τους σε Βρεφικές-Νηπιακές, Παιδικές, Προεφηβικές-Εφηβικές Μονάδες ή Ξενώνες Φιλοξενίας Νέων. Η πρόβλεψη αυτή συνεπάγεται τον διαχωρισμό αδελφών που εμπίπτουν σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, καθώς και την υποχρεωτική μετακίνηση παιδιών κατά τη διάρκεια της ανήλικης ζωής τους σε διαφορετικά κτίρια ή δομές λόγω υπέρβασης του ορίου ηλικίας. Τα παραπάνω αντίκεινται στα σύγχρονα δεδομένα για την παιδική προστασία που τονίζουν ιδιαίτερα τόσο τη σημασία του να μην διαχωρίζονται αδέλφια, όσο και την ανάγκη συνέχειας και σταθερότητας στη φροντίδα.

Όσον αφορά περιπτώσεις όπου ένα παιδί ή έφηβος μπορεί να ωφεληθεί από την ένταξή του σε μια δομή που εξειδικεύεται στην ηλικιακή του ομάδα, η απόφαση θα πρέπει να λαμβάνεται βάσει των αναγκών κάθε ανηλίκου με επιστημονικά και εξατομικευμένα κριτήρια, από διεπιστημονική ομάδα.

- Στο **Άρθρο 2 (παρ. 3 και 4)**, θεσπίζεται η υποχρέωση των μονάδων παιδικής προστασίας να επιδιώκουν την αποκατάσταση των παιδιών σε οικογενειακό περιβάλλον, όταν η επιστροφή στην οικογένειά τους δεν είναι εφικτή. Μολονότι η πρόβλεψη αυτή είναι θετική, δεν διευκρινίζονται ο φορέας υλοποίησης της αναδοχής, ο τρόπος αναζήτησης, επιλογής, εποπτείας και χορήγησης της προβλεπόμενης επιδότησης των αναδόχων οικογενειών. Όπως επισημαίνεται και στην ενότητα 2.14, η ανάπτυξη και προώθηση του θεσμού της αναδοχής απαιτεί συντονισμένες νομοθετικές και διοικητικές ενέργειες της Πολιτείας, και δεν μπορεί να επιτευχθεί με μεμονωμένες προσπάθειες κάθε μονάδας παιδικής προστασίας.

- Στο **Άρθρο 3**, στις προϋποθέσεις εισαγωγής παιδιών αναφέρεται ότι απαιτείται *«ιατρική βεβαίωση ότι το παιδί δεν πάσχει από μεταδιδόμενο νόσημα ή πιστοποιημένη ψυχική νόσο ή βαριά νοητική στέρωση ή βαριά σωματική αναπηρία»*. Ο Συνήγορος θεωρεί ότι η δυνατότητα εισαγωγής παιδιών με ελαφρά νοητική υστέρηση ή σωματική αναπηρία στις Μονάδες θα πρέπει να προβλέπεται ρητά. Επίσης, επισημαίνει ότι στην εν λόγω ΥΑ δεν περιλαμβάνονται προβλέψεις για παιδιά με σοβαρές χρόνιες παθήσεις και αναπηρίες. Περαιτέρω, ασαφές μένει το πεδίο όσον αφορά παιδιά με μέτρια νοητική υστέρηση, ήπιες αναπτυξιακές διαταραχές, ή προβλήματα υγείας/αναπηρίες που απαιτούν ειδικές προβλέψεις και υποδομή και για τα οποία δεν υπάρχουν κατάλληλα εξειδικευμένες δομές.

- Ως προς το **Άρθρο 5**, εκφράζουμε την άποψη ότι, όσον αφορά τους ξενώνες φιλοξενίας εφήβων και νέων, δεν είναι αναγκαίο να αποκλείεται η στέγασή τους σε κτίρια που χρησιμοποιούνται και για άλλο σκοπό, εφόσον οι τυχόν άλλες χρήσεις δεν έρχονται σε σύγκρουση με τη λειτουργία της μονάδας και πληρούνται οι αναγκαίες προδιαγραφές ασφάλειας και υγιεινής.

- Στο **Άρθρο 7**, η πρόβλεψη για μέγιστη δυναμικότητα 18 «κλινών» (προτιμώμενος όρος: «θέσεων») ανά Μονάδα, φαίνεται να αποσκοπεί στη λειτουργία μικρών μονάδων οικογενειακού τύπου. Ωστόσο οι προϋποθέσεις που τίθενται όσον αφορά τόσο την κτιριακή υποδομή, την οργάνωση του χώρου αλλά και την στελέχωση (βλ. παρακάτω) κάθε μονάδας παραπέμπουν σαφώς σε ένα πεπαλαιωμένο «ιδρυματικού τύπου» μοντέλο.
 Ως προς την δυναμικότητα των Μονάδων, υπάρχουν περιπτώσεις όπου στο πλαίσιο του ίδιου φορέα λειτουργούν αυτόνομα οικήματα/διαμερίσματα, στο κάθε ένα από τα οποία φιλοξενείται μικρός αριθμός παιδιών, που όμως στο σύνολό τους

μπορεί να ξεπερνούν τα 18. Επομένως, θα ήταν προτιμότερο να προβλέπεται ένας μέγιστος αριθμός θέσεων ανά διαμέρισμα ή οίκημα και όχι ανά Μονάδα, με την επιφύλαξη σε κάθε περίπτωση η πρόβλεψη αυτή να μην επιβάλλει την υποχρεωτική απομάκρυνση παιδιών που *ήδη* φιλοξενούνται σε μονάδες, λόγω υπέρβασης του μέγιστου αριθμού.

Ως προς τις κτιριακές προδιαγραφές και τα απαιτούμενα ελάχιστα τετραγωνικά ανά φιλοξενούμενο παιδί που αναφέρονται στο άρθρο 7, κατ' αρχήν, δεν φαίνονται ρεαλιστικά με τα δεδομένα της πραγματικότητας των περισσότερων μονάδων παιδικής προστασίας. Περαιτέρω, πολλές από τις προδιαγραφές αυτές παραπέμπουν σε μεγάλα, ιδρυματικού τύπου και οργάνωσης οικήματα, και η αναγκαιότητα ή σκοπιμότητά τους δεν γίνεται κατανοητή.

➤ Στο **Άρθρο 9**, όσον αφορά την *στελέχωση*:

- Στο απαιτούμενο προσωπικό προβλέπονται αριθμός και ειδικότητες εργαζομένων που πρακτικά είναι αδύνατο να περιλαμβάνονται σε κάθε μονάδα παιδικής προστασίας, ιδίως στις μικρότερες, οι οποίες θεωρούνται και ως προτιμητέες, προς αποφυγή του «ιδρυματικού μοντέλου».
- Η απασχόληση ειδικοτήτων όπως παιδίατρος, ειδικοί θεραπευτές (λογοθεραπευτές, εργοθεραπευτές, κ.ά.), δάσκαλοι μουσικής, ξένων γλωσσών, κλπ. έστω και σε μερική βάση, δεν είναι λογική ή ρεαλιστική προϋπόθεση για τη λειτουργία των μονάδων. Οι υπηρεσίες των επαγγελματιών αυτών μπορούν να αναζητηθούν στην κοινότητα, όπου απαιτείται, όπως γίνεται και για τα υπόλοιπα παιδιά. Επιπλέον, κάποιες από τις αναφερόμενες ειδικότητες, όπως π.χ. τραπεζοκόμος, οδηγός ή φύλακας, δεν θα πρέπει να θεωρούνται απαραίτητες, καθώς η αναγκαιότητά τους εξαρτάται από την φύση της μονάδας.
- Δεν γίνεται διάκριση ως προς ειδικότητες οι οποίες θα πρέπει να θεωρούνται ως απολύτως αναγκαίες για την λειτουργία μιας μονάδας παιδικής προστασίας, όπως ενός τουλάχιστον κοινωνικού λειτουργού, ή επαρκούς αριθμού επιμελητών-φροντιστών σε αναλογία προς τα φιλοξενούμενα παιδιά
- Η αναφερόμενη αναλογία ενός κοινωνικού επιμελητή-φροντιστή «*ανά 22 παιδιά ανά δωρο*» – πέραν της ασυμβατότητας με την πρόβλεψη του άρθρου 7 για μέγιστο αριθμό 18 θέσεων ανά Μονάδα - σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής για την φροντίδα παιδιών ή εφήβων που συχνά έχουν σύνθετες ανάγκες και χρειάζονται ένα υψηλό επίπεδο υποστήριξης.
- Η αναγκαιότητα να κατέχουν όλοι οι επιμελητές-φροντιστές πτυχία ανθρωπιστικών, παιδαγωγικών ή κοινωνικών επιστημών δεν προκύπτει από

την ανάγκη να διαθέτουν γνώσεις για θέματα σχετικά με την ανάπτυξη, τις ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών. Η διάταξη δεν διασφαλίζει από μόνη της την καταλληλότητα ενός φροντιστή και η εφαρμογή της θα οδηγούσε στην απόλυση των περισσότερων εργαζομένων στις μονάδες και σε αδυναμία πρόσληψης ατόμων που μπορεί να έχουν επιμορφωθεί και αξιολογηθεί ως κατάλληλα. Αντί αυτού, θα μπορούσε να προβλεφθεί ένα σύστημα εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και ελέγχου της προσωπικής καταλληλότητας των εργαζομένων και η παροχή υποστήριξης και εποπτείας στο έργο τους.

Τέλος, επισημαίνεται ότι από τις προβλέψεις της ΥΑ απουσιάζει αναφορά σε μια σειρά δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από τη ΔΣΔΠ, όπως: το δικαίωμα των παιδιών να ενημερώνονται για θέματα που τα αφορούν, να εκφράζουν την άποψή τους και να συμμετέχουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων για τα θέματα αυτά, να εκπροσωπούνται, ή να υποβάλουν παράπονα σε περιπτώσεις που θεωρούν ότι παραβιάζονται δικαιώματά τους. Επίσης απουσιάζουν προβλέψεις όσον αφορά τις ιδιαίτερες πολιτισμικές ή γλωσσικές ανάγκες ή την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων παιδιών από μειονοτικές ομάδες.

4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

4.1. Προτάσεις ως προς την εσωτερική λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των φιλοξενούμενων παιδιών

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, το σύστημα ιδρυματικής φροντίδας παιδιών στη χώρα μας χαρακτηρίζεται από ανεπάρκεια θεσμικών προβλέψεων, πόρων και μηχανισμών που να παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις για την ποιοτική λειτουργία των αντίστοιχων μονάδων και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ενδιαφερόμενων παιδιών. Ως εκ τούτου, ο Συνήγορος, καταρχήν, θεωρεί αναγκαία την θέσπιση **Ελάχιστων Εθνικών Προδιαγραφών** για τη λειτουργία όλων των μονάδων παιδικής προστασίας *τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα*, και προτείνει τα εξής:

- Την αντικατάσταση της ΥΑ Δ27/οικ.34481/1526/8-10-14, υπό το πρίσμα του σχολιασμού της ενότητας 3 και των σχετικών παρατηρήσεων των αρμοδίων φορέων παιδικής προστασίας, ώστε οι προδιαγραφές λειτουργίας των μονάδων παιδικής προστασίας του ιδιωτικού τομέα να διασφαλίζουν τα δικαιώματα των φιλοξενούμενων παιδιών χωρίς να υπονομεύουν ισχύουσες καλές πρακτικές, ή να έρχονται σε σύγκρουση με τη λειτουργική δομή, ή τις στοιχειώδεις δυνατότητες των υφιστάμενων μονάδων.
- *Δεδομένης της παντελούς απουσίας προδιαγραφών μέχρι σήμερα*, σκόπιμη θα ήταν η αρχική προτεραιοποίηση κάποιων ελάχιστων προδιαγραφών οι οποίες να μπορούν, ρεαλιστικά, να υιοθετηθούν από την πλειονότητα των ενδιαφερόμενων φορέων, και η σύνδεση της τήρησής τους με την χορήγηση άδειας, την πιστοποίηση και τη δημόσια χρηματοδότηση των ΝΠΙΔ και των εκκλησιαστικών ιδρυμάτων. Ενδεικτικά, αυτές θα μπορούσαν να αφορούν: τη διασφάλιση επαρκούς προσωπικού φροντίδας, την λειτουργία κοινωνικής υπηρεσίας ή τουλάχιστον την απασχόληση ενός κοινωνικού λειτουργού, την υποστήριξη της σχολικής φοίτησης όλων των παιδιών, την ενίσχυση της επικοινωνίας των παιδιών με την φυσική οικογένεια και της δημιουργίας δεσμών με την κοινότητα, την εισαγωγή ενός σύγχρονου πλαισίου κανόνων για θέματα καθημερινής ζωής, κ.ά.
- Την θέσπιση, αντιστοίχως, προδιαγραφών και για τα δημόσια ιδρύματα παιδικής προστασίας, και την επίστευση της έγκρισης των Οργανισμών των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας στα οποία υπάγονται.
- Την θέσπιση ενός **Κώδικα δεοντολογίας** που να καθορίζει *προδιαγραφές πρακτικής*, οι οποίες θα πρέπει να συνάδουν με την ΔΣΔΠ και τα λοιπά διεθνή κείμενα και κατευθύνσεις για τα δικαιώματα παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα.

Όσον αφορά την **στελέχωση των μονάδων παιδικής προστασίας**, ο Συνήγορος προτείνει:

- Την θέσπιση ελάχιστων προδιαγραφών ως προς την αριθμητική στελέχωση και την αναλογία παιδιών-προσωπικού, βάσει του αριθμού, της ηλικίας και του προφίλ των φιλοξενούμενων παιδιών, καθώς και όσον αφορά την απασχόληση ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού. Ιδίως θα πρέπει να προβλέπεται η λειτουργία κοινωνικής υπηρεσίας, ή τουλάχιστον η απασχόληση ενός κοινωνικού λειτουργού σε κάθε μονάδα.
- Την μέριμνα για την **σταθερή απασχόληση** επαγγελματιών που εργάζονται με παιδιά σε ρόλο που συνεπάγεται την ανάπτυξη προσωπικών/συναισθηματικών δεσμών μαζί τους. Ο Συνήγορος θεωρεί επιτακτική ανάγκη να αναγνωριστούν από την Πολιτεία οι επιπτώσεις στα ενδιαφερόμενα παιδιά της συχνής εναλλαγής προσώπων που ασχολούνται με τη φροντίδα τους, και να ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο των προβλέψεων για την στελέχωση των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας.
- Τη λήψη μέτρων για την προαγωγή της καλής συνεργασίας της ομάδας του προσωπικού και την επίλυση συγκρούσεων, οι οποίες μπορεί να έχουν σοβαρό αντίκτυπο στη λειτουργία της κάθε Μονάδας και στα φιλοξενούμενα παιδιά.
- Την παροχή ειδικής κατάρτισης και επιμόρφωσης στο προσωπικό - ιδίως το ανειδίκευτο - που ασχολείται με τη φροντίδα των παιδιών (για θέματα π.χ. ανάπτυξης παιδιών και εφήβων, δικαιωμάτων τους, διαχείρισης κρίσεων, επαγγελματικής δεοντολογίας κλπ.) και την θέσπιση κριτηρίων ελέγχου της προσωπικής τους καταλληλότητας. Επίσης, την παροχή συστηματικής υποστήριξης και επιστημονικής εποπτείας, για την ενίσχυση των ικανοτήτων τους και την αντιμετώπιση της επαγγελματικής εξουθένωσης.

Στο πλαίσιο αυτό, *ιδιαίτερα συστήνεται η προώθηση της μεθοδολογίας και της φιλοσοφίας των ποιοτικών Standards του Quality4Children που αναφέρονται παραπάνω*, σε όλες τις μονάδες παιδικής προστασίας, με την παροχή συναφούς εκπαίδευσης στο προσωπικό. Αντίστοιχη εκπαίδευση θεωρεί ο Συνήγορος ουσιώδες να παρέχεται και στο προσωπικό των κοινωνικών υπηρεσιών της κοινότητας που ασχολούνται με την παιδική προστασία.

Ο Συνήγορος προτείνει επίσης την εισαγωγή ενός ενιαίου **κανονιστικού πλαισίου για τον εθελοντισμό** στα ιδρύματα παιδικής προστασίας τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα, με ειδικό κώδικα δεοντολογίας και σαφές πλαίσιο κανόνων και διαδικασιών για την επιλογή, την εκπαίδευση, την απασχόληση

και την εποπτεία εθελοντών, οι οποίοι σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να υποκαθιστούν το έμμισθο προσωπικό.

Περαιτέρω, ο Συνήγορος θεωρεί αναγκαία την εισαγωγή τόσο στα δημόσια όσο και στα ιδιωτικά ιδρύματα παιδικής προστασίας ενός **ενιαίου ως προς τις βασικές προβλέψεις και αρχές κανονισμού λειτουργίας**, ο οποίος να προβλέπει:

- **Την υποχρέωση τήρησης αρχείων και ατομικού φακέλου για κάθε παιδί**
- **Τη διαμόρφωση ενός εξατομικευμένου προγράμματος για κάθε παιδί**
- **Περιοδική αναθεώρηση της τοποθέτησης κάθε παιδιού στο ίδρυμα και μέριμνα για την ελαχιστοποίηση του χρόνου παραμονής σε αυτό**
- **Το πλαίσιο άσκησης της επιμέλειας των φιλοξενούμενων παιδιών** με σαφείς προβλέψεις για την συμμετοχή γονέων που διατηρούν την επιμέλεια σε αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά τους. Σε περιπτώσεις όπου οι γονείς δεν διατηρούν επικοινωνία για σημαντικό χρονικό διάστημα αλλά διατηρούν τυπικά την επιμέλεια, προτείνεται να ορίζεται ρητά η υποχρέωση των διοικήσεων των ιδρυμάτων να προβαίνουν στις αναγκαίες ενέργειες για την αποσαφήνιση της κατάστασης όσον αφορά την επιμέλεια των ενδιαφερόμενων παιδιών
- **Την επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς ή άλλα συγγενικά τους πρόσωπα:** Για τον σκοπό αυτό – όπως και για θέματα άσκησης της επιμέλειας που αναφέρεται παραπάνω - θα πρέπει, πέραν της νομοθετικής πρόβλεψης, να παρέχονται τα μέσα και ειδική εκπαίδευση στο προσωπικό για την ανάπτυξη κατάλληλης συνεργασίας με τους γονείς των φιλοξενούμενων παιδιών. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στο δικαίωμα αδελφιών που φιλοξενούνται σε διαφορετικές μονάδες να διατηρούν τακτική επαφή, με πρόβλεψη, όπου χρειάζεται, κονδυλίων για τη μετακίνηση παιδιών και των συνοδών τους για τον σκοπό αυτό.
- **Την δικτύωση και συνεργασία κάθε ιδρύματος με υπηρεσίες και τοπικούς φορείς** (ΚΕΔΔΥ, ιατροπαιδαγωγικά κέντρα, κοινωνικές υπηρεσίες, άλλες δημοτικές υπηρεσίες, γυμναστήρια, κ.α.) και την μέγιστη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων και υπηρεσιών της κοινότητας για την κάλυψη των εκπαιδευτικών, ψυχολογικών, ψυχαγωγικών και άλλων αναγκών των φιλοξενούμενων παιδιών
- **Το δικαίωμα ενημέρωσης** των παιδιών για την προσωπική τους κατάσταση, για τα δικαιώματά τους στο πλαίσιο της παραμονής τους στο ίδρυμα και γενικότερα για θέματα που τα αφορούν.

- **Το δικαίωμα συμμετοχής και έκφρασης γνώμης** των παιδιών για θέματα που τα αφορούν προσωπικά, και για θέματα καθημερινής ζωής στο ίδρυμα, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά τους. Για τον σκοπό αυτό χρειάζεται επιμόρφωση των διοικήσεων και του προσωπικού των ιδρυμάτων σχετικά με το περιεχόμενο, τη μεθοδολογία και την δεοντολογία προώθησης της συμμετοχής των παιδιών.
- **Το δικαίωμα υποβολής παραπόνων σε προϊστάμενες και ανεξάρτητες αρχές**, στις οποίες τα παιδιά θα μπορούν να απευθύνονται όταν θεωρούν ότι παραβιάζονται δικαιώματά τους ή ότι οι απόψεις ή τα παράπονά τους δεν εισακούγονται. Το δικαίωμα αυτό θα πρέπει να προβλέπεται ρητά και τα παιδιά να ενημερώνονται για αυτό κατά την εισαγωγή τους στο ίδρυμα.
- **Την πρόσβαση σε νομική βοήθεια, όπου απαιτείται**
- **Την κάλυψη των ιδιαίτερων πολιτισμικών αναγκών παιδιών από διαφορετικές χώρες ή μειονοτικές ομάδες:** Η μέριμνα για τις ανάγκες αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνει συγκεκριμένα μέτρα όπως την κάλυψη γλωσσικών αναγκών όπου χρειάζεται, προβλέψεις για ειδικές διατροφικές ή άλλες καθημερινές συνήθειες, κλπ.
- **Το δικαίωμα, και την παροχή των προϋποθέσεων για την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων όλων των παιδιών, πέραν των ορθόδοξων χριστιανών.** Παρομοίως, θα πρέπει να κατοχυρώνεται το **δικαίωμα ελεύθερης επιλογής** των παιδιών, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά τους, όσον αφορά την συμμετοχή τους σε θρησκευτικές τελετές και πρακτικές, η οποία δεν πρέπει να τους επιβάλλεται χωρίς να ερωτώνται.
- **Την προστασία της ιδιωτικής ζωής των παιδιών από αντιδεοντολογική προβολή ή χρήση της εικόνας τους από τα ΜΜΕ:** Η υποχρέωση της διοίκησης των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας να μεριμνούν για την τήρηση του πλαισίου που ορίζει η ισχύουσα νομοθεσία για την αποφυγή πρακτικών που θίγουν την ιδιωτική ζωή των παιδιών θα πρέπει να μνημονεύεται ρητά. Ακόμη και σε περιπτώσεις όπου δραστηριότητες των ιδρυμάτων προβάλλονται με στόχο την οικονομική ενίσχυσή τους, θα πρέπει να τηρούνται αυστηρά οι κανόνες δεοντολογίας όσον αφορά την αποφυγή της έκθεσης παιδιών στη δημοσιότητα.
- **Ένα ενιαίο πλαίσιο κανόνων, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων για θέματα καθημερινής ζωής:** Το πλαίσιο αυτό θα πρέπει να συνάδει με τα γενικώς αποδεκτά σύγχρονα δεδομένα για παιδιά και εφήβους που ζουν εκτός των ιδρυμάτων και να διασφαλίζει ότι οι βασικές παράμετροι της καθημερινής ζωής

δεν διαφοροποιούνται σημαντικά αναλόγως του ιδρύματος στο οποίο θα τύχει να ενταχθεί κάθε παιδί. Επίσης, οι κανόνες είναι σημαντικό να τηρούνται με συνέπεια και σταθερότητα μέσα σε κάθε ίδρυμα, προκειμένου να διασφαλίζεται η ισότιμη αντιμετώπιση όλων των παιδιών. Μεταξύ άλλων, θα πρέπει να περιλαμβάνονται προβλέψεις για θέματα όπως:

- η κοινωνική ζωή και συμμετοχή, η επικοινωνία με φίλους στον χώρο του ιδρύματος ή εκτός αυτού, η ψυχαγωγία, οι έξοδοι (προϋποθέσεις, συχνότητα, ωράριο, αναλόγως της ηλικίας), η ανάπτυξη και επιδίωξη ενδιαφερόντων
- η πρόσβαση στο διαδίκτυο (μέσα στο πλαίσιο εποπτείας και προστασίας που αρμόζει στην εκάστοτε ηλικία των παιδιών) και γενικότερα στην επικοινωνία και την ενημέρωση
- το δικαίωμα προσωπικής έκφρασης και επιλογών ως προς το ντύσιμο και γενικότερα την εμφάνιση
- οι υποχρεώσεις των φιλοξενούμενων παιδιών, και οι προβλεπόμενες κυρώσεις σε περιπτώσεις μη τήρησής τους ή παραβίασης των κανόνων.
- η δυνατότητα υποβολής παραπόνων στην κοινωνική υπηρεσία, τη διοίκηση και σε ανεξάρτητους φορείς εκτός του νομικού προσώπου στο οποίο υπάγεται η εκάστοτε μονάδα, και η διαδικασία εξέτασής τους

4.2. Θέματα καταγραφής, πιστοποίησης, εποπτείας και ελέγχου των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας

Ο Συνήγορος του Πολίτη - επισημαίνοντας και πάλι τα σημαντικά κενά που έχει διαπιστώσει ως προς την συλλογή και επεξεργασία στοιχείων για τον αριθμό, το προφίλ και την πορεία των φιλοξενούμενων παιδιών, αλλά και τον έλεγχο και εποπτεία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας - προτείνει:

- Την ενεργοποίηση, το συντομότερο δυνατό, του προβλεπόμενου *Εθνικού Υπομητρώου Παιδιών σε Κλειστή Φροντίδα*, βάσει των διατάξεων της ΚΥΑ οικ.49540/4-05-11 περί σύστασης Εθνικού Μητρώου Παιδικής Προστασίας.
- Την μέριμνα για την ολοκλήρωση και εφαρμογή - εντός του 2015 όπως προβλέπεται - του έργου **«e-pronoia για τον πολίτη»**, ιδίως όσον αφορά το υποσύστημα «Εθνικό Κέντρο Αναφοράς για το Παιδί», το οποίο αναμένεται να συνδράμει καθοριστικά στην καταγραφή και επεξεργασία στοιχείων, την

παρακολούθηση διαδικασιών και δράσεων για το παιδί, και την ενίσχυση του ελέγχου της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών από το αρμόδιο Υπουργείο.

- Την επέκταση της πιστοποίησης σε όλους τους φορείς που παρέχουν υπηρεσίες φροντίδας σε παιδιά και εφήβους
- Την ενίσχυση μηχανισμών εποπτείας και εξωτερικού ελέγχου των μονάδων παιδικής προστασίας, και ειδικότερα:
 - Την προώθηση νομοθετικής ρύθμισης για την επέκταση της αρμοδιότητας του ΣΕΥΥΠ επί των προνοιακών δομών που υπάγονται στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
 - Την ενίσχυση του θεσμού του Κοινωνικού Συμβούλου, με την διασφάλιση της ενιαίας εφαρμογής του σε όλες τις Περιφέρειες, την εξειδίκευση του εποπτικού του ρόλου βάσει ποιοτικών προδιαγραφών για τη λειτουργία των ιδρυμάτων, και την παροχή εξειδίκευσης και επιμόρφωσης στους επαγγελματίες που αναλαμβάνουν τον ρόλο αυτό, όσον αφορά *«την οργάνωση και λειτουργία των προνοιακών υπηρεσιών και φορέων»*, *«τις μεθόδους και τεχνικές αξιολόγησης υπηρεσιών»* και *«τις σύγχρονες τάσεις και εξελίξεις στο χώρο της πρόνοιας»*, όπως προβλέπει η ΥΑ Π3β/Φ.32/ΓΕΝ.31542/2002. Η εισαγωγή ενός συστήματος πιστοποίησης των Κοινωνικών Συμβούλων σε συνέχεια της επιμόρφωσης αυτής θα μπορούσε επίσης να συμβάλει στην θεσμική ενίσχυση του ρόλου τους.

4.3. Σύσταση δομών άμεσης υποδοχής παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζητά την *μέριμνα της Πολιτείας* για την σύσταση δομών άμεσης υποδοχής παιδιών και εφήβων που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον, μέχρι την λήψη αποφάσεων για την επιμέλειά τους, ή/και την ολοκλήρωση των διαδικασιών για την εισαγωγή τους σε ιδρύματα παιδικής προστασίας. Οι δομές αυτές θα πρέπει να παρέχουν ένα υψηλό επίπεδο υποστήριξης, δεδομένων των αυξημένων και πολύπλευρων αναγκών των ενδιαφερόμενων παιδιών στη φάση αυτή. Ειδικότερα, θα πρέπει να διαθέτουν:

- Υψηλή στελέχωση και εξειδικευμένο προσωπικό για την κάλυψη των ιατρικών, ψυχολογικών και κοινωνικών αναγκών των παιδιών και την αντιμετώπιση καταστάσεων κρίσης

- Κατάλληλη οργάνωση για διαφοροποιημένη αντιμετώπιση των αναγκών κάθε ηλικιακής κατηγορίας, ή παιδιών με ιδιαίτερες συναισθηματικές ή συμπεριφορικές δυσκολίες λόγω εμπειριών κακοποίησης, παραμέλησης, κλπ.
- Ειδικές προβλέψεις για τις γλωσσικές και πολιτισμικές ανάγκες παιδιών μεταναστών και προσφύγων

Η παραμονή στις δομές άμεσης υποδοχής θα πρέπει να περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη εκτίμηση της κατάστασης και των αναγκών κάθε παιδιού, τη διενέργεια αναγκαίων ιατρικών και ψυχολογικών/ψυχιατρικών εξετάσεων, την παροχή ψυχολογικής υποστήριξης, την διερεύνηση επιλογών όσον αφορά την τοποθέτηση του παιδιού σε ίδρυμα, σε ανάδοχη οικογένεια, σε συγγενική αναδοχή κλπ. κατά περίπτωση. Κατά τη διαδικασία αυτή τα παιδιά θα πρέπει να ενημερώνονται για την κατάσταση και τις επιλογές τους, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά τους, και να καλούνται να εκφράσουν τη γνώμη τους για αποφάσεις που τα αφορούν, ιδίως όσον αφορά το ενδεχόμενο γεωγραφικής τους μετακίνησης.

4.4. Σύσταση δομών για παιδιά και εφήβους με διαταραχές συμπεριφοράς ή ψυχικές διαταραχές ή άλλες ανάγκες που χρήζουν αυξημένης υποστήριξης

Ο Συνήγορος του Πολίτη, όπως έχει επισημάνει και στο παρελθόν, θεωρεί αναγκαία τη δημιουργία μικρών δομών με εξειδικευμένη στελέχωση και θεραπευτικό προσανατολισμό για παιδιά και, ιδίως, για εφήβους με ψυχικές διαταραχές, δυσκολίες κοινωνικής προσαρμογής, σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς ή άλλα ειδικά χαρακτηριστικά (π.χ. θύματα κακοποίησης, παράνομης διακίνησης/εμπορίας).

Υπογραμμίζεται ότι παιδιά και έφηβοι των παραπάνω ομάδων έχουν αυξημένες και εξειδικευμένες ανάγκες, οι οποίες δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν στα κοινά ιδρύματα παιδικής προστασίας. Οι δομές αυτές θα πρέπει να διαφοροποιούνται βάσει των ειδικών αναγκών της ομάδας ανηλίκων στην οποία απευθύνονται, ιδίως αφορά τους εφήβους. Για την σύσταση και λειτουργία τους απαιτείται ειδικός σχεδιασμός με συνεργασία των συναρμοδίων Υπουργείων Υγείας και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Όσον αφορά δε την – ιδιαίτερα επιτακτική - ανάγκη σύστασης εξειδικευμένων δομών για την φιλοξενία και διαχείριση εφήβων με παραβατική ή σοβαρά εναντιωματική (προ-παραβατική) συμπεριφορά, απαραίτητη είναι η συνεργασία και του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

4.5. Προώθηση εναλλακτικών λύσεων στην ιδρυματική φροντίδα

Προκειμένου η τοποθέτηση παιδιών σε ιδρύματα να αποτελεί έσχατη λύση, αλλά και για τον περιορισμό στο ελάχιστο της διάρκειας παραμονής των παιδιών σε αυτά, αναγκαία είναι η δράση της Πολιτείας για την **ενίσχυση του θεσμού της αναδοχής**. Όπως έχει ήδη επισημάνει προς το αρμόδιο Υπουργείο, ο Συνήγορος θεωρεί επιτακτική ανάγκη την ενίσχυση του νομικού και θεσμικού πλαισίου για τη διεύρυνση εφαρμογής του θεσμού, και προτείνει:

- την διεύρυνση της αναδοχής με την άμεση τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες (κατόπιν σύστασης του προβλεπόμενου «μητρώου αναδόχων») από κοινωνικές υπηρεσίες της κοινότητας με εισαγγελική εντολή, χωρίς να απαιτείται η προηγούμενη εισαγωγή τους σε ιδρύματα
- την ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης σε ανθρώπινο δυναμικό για τον σκοπό αυτό, και την διάθεση κονδυλίων για την χορήγηση της προβλεπόμενης οικονομικής ενίσχυσης και άλλων παροχών στους αναδόχους γονείς
- την πρόβλεψη για χορήγηση του επιδόματος αναδόχων σε περιπτώσεις συγγενικής αναδοχής - υπό προϋποθέσεις που να διασφαλίζουν ότι δεν γίνεται κατάχρηση του μέτρου - για την διεύρυνση της αναδοχής προς όφελος όσο γίνεται περισσότερων παιδιών. Αυτό θα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των σημαντικών πλεονεκτημάτων της συγγενικής αναδοχής, η οποία αναγνωρίζεται και από την ισχύουσα νομοθεσία ως προτιμητέα επιλογή
- την θέσπιση εθνικών προδιαγραφών και πρωτοκόλλων διαδικασιών όσον αφορά την επιλογή, την έγκριση καταλληλότητας και την πιστοποίηση των αναδόχων, καθώς και την εποπτεία της αναδοχής από τον αρμόδιο φορέα υλοποίησης.

Όσον αφορά τα παιδιά που ήδη διαβιούν σε ιδρύματα, ο Συνήγορος προτείνει την ενσωμάτωση στον κανονισμό λειτουργίας όλων των ιδρυμάτων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα της γενικής αρχής ότι τα παιδιά θα παραμένουν σε αυτά για τον ελάχιστο αναγκαίο χρόνο. Ειδικότερα, θα πρέπει να προβλέπεται η περιοδική αναθεώρηση της τοποθέτησης κάθε παιδιού, και η παροχή των μέσων για την ανάπτυξη κατάλληλης συνεργασίας με την οικογένεια ή, σε περίπτωση αδυναμίας επιστροφής του παιδιού σε αυτήν, η προώθηση της εξω-ιδρυματικής αποκατάστασής του σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες της κοινότητας.

4.6. Δημιουργία ενιαίου θεσμικού πλαισίου για την συνεχιζόμενη υποστήριξη νεαρών ενηλίκων που αποχωρούν από ιδρύματα

Ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί αναγκαία την δημιουργία ενός *ενιαίου θεσμικού πλαισίου* για την υποστήριξη νεαρών ενηλίκων κατά ή μετά την μετάβασή τους από το ίδρυμα στην αυτόνομη ζωή, μέχρι να εξασφαλιστεί η δυνατότητά τους να διαβιώσουν ανεξάρτητα.

Οι υποχρεώσεις της Πολιτείας προς τα παιδιά που διαβιούν σε ιδρύματα μετά την ενηλικίωσή τους θα πρέπει να αποτυπώνονται με σαφήνεια στη νομοθεσία, καθώς πρόκειται για μια ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα πληθυσμού, που χρειάζεται συνεχιζόμενη υποστήριξη. Παράλληλα, θα πρέπει να αναγνωρίζεται η ανάγκη αυτονόμησης των νεαρών ενηλίκων που συνεχίζουν να φιλοξενούνται σε ιδρύματα και, συνεπώς, η μεταχείρισή τους να διαφοροποιείται ουσιαστικά από εκείνη των ανηλίκων. Για τον σκοπό αυτό προτείνεται η σύσταση προγραμμάτων υποστηριζόμενης διαβίωσης, είτε σε ξεχωριστές στεγαστικές δομές είτε σε ξεχωριστές πτέρυγες των μονάδων όπου φιλοξενούνται και ανήλικα παιδιά, με διακριτό πλαίσιο και κανονισμό λειτουργίας και ξεχωριστές προβλέψεις για τα δικαιώματα και υποχρεώσεις των ενηλίκων φιλοξενούμενων.

Στους νεαρούς ενήλικες κατά τη μεταβατική αυτή περίοδο θα πρέπει να παρέχεται συστηματική υποστήριξη, συμπεριλαμβανομένης της παροχής εκπαίδευσης, κατάρτισης, βοήθειας στην ανεύρεση εργασίας και γενικότερης κοινωνικής και προσωπικής υποστήριξης. Επίσης, θα πρέπει να διευκρινίζεται ρητά ότι ο γάμος δεν μπορεί να θεωρείται ή να προτάσσεται από μονάδες παιδικής προστασίας ως αποδεκτή λύση «αποκατάστασης» για τα κορίτσια.

Τέλος, ιδιαίτερα επιτακτική είναι η ανάγκη σύστασης δομών αυτόνομης αλλά υποστηριζόμενης διαβίωσης για περιπτώσεις νεαρών ενηλίκων με νοητικές ή συναισθηματικές δυσκολίες ή διαταραχές που διαβιούσαν ως ανήλικοι σε ιδρύματα για παιδιά πρωτίστως υγιή αλλά χρήζουν συνεχούς υποστήριξης, καθώς και για τις περιπτώσεις νεαρών ενηλίκων με σοβαρές αναπηρίες ή χρόνιες παθήσεις, οι οποίοι μεγάλωσαν σε αντίστοιχα ιδρύματα και παραμένουν δια βίου σε χώρους ιδρυματικής φροντίδας λόγω παντελούς απουσίας κατάλληλων δομών στην κοινότητα.

Παράρτημα 1:

Ιδρύματα / μονάδες παιδικής προστασίας του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα που έχει επισκεφτεί ο Συνήγορος του Πολίτη από το 2003 μέχρι το 2014

[Οι επωνυμίες ορισμένων δομών έχουν αλλάξει τα τελευταία έτη, ιδίως των δομών του δημοσίου τομέα που πλέον έχουν ενταχθεί ως Παραρτήματα στα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας των Περιφερειών. Επίσης, ορισμένες έχουν παύσει να λειτουργούν):

1. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Δράμας
2. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας «Παπάφειο» Θεσσαλονίκης
3. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Φλώρινας
4. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Φιλιατών Θεσπρωτίας
5. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Κόνιτσας
6. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Θηλέων Ιωαννίνων
7. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Πωγωνιανής Ιωαννίνων
8. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Θηλέων Πατρών
9. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Πατρών «Σκαγιοπούλειο»
10. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Λαμίας
11. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Αρρένων Χανίων
12. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Θηλέων Ρόδου
13. Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Θηλέων Ηρακλείου Κρήτης
14. Παιδόπολη «Άγιος Γεώργιος» Καβάλας
15. Παιδόπολη «Αγία Βαρβάρα» Νέας Σμύρνης Αττικής
16. Παιδόπολη «Άγιος Ανδρέας» Καλαμακίου Αττικής
17. Παιδόπολη «Αγία Όλγα» Φλώρινας
18. Παιδόπολη Νεάπολης Λασιθίου Κρήτης
19. «Αναρρωτήριο» Πεντέλης
20. Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα»
21. Δημοτικό Βρεφοκομείο Θεσσαλονίκης «Άγιος Στυλιανός»
22. Πρότυπο Εθνικό Νηπιοτροφείο Καλλιθέας
23. Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Παίδων Κομοτηνής
24. Κέντρο Περίθαλψης Παίδων Λεχαινών
25. Κέντρο Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών Βούλας (ΚΑΑΠΒ)
26. Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Παίδων Αθηνών
27. Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Παίδων Ρόδου
28. Κέντρο Περίθαλψης Παίδων Πόμπιας Ηρακλείου
29. Κέντρο Αποκατάστασης Παιδιών και Νέων Κρήτης
30. Πρότυπη Στέγη Ανηλίκων Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων Αθηνών
31. Στέγη της Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων Πειραιώς «Ο Καλός Ποιμήν»
32. Στέγη της Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων Ηρακλείου Κρήτης
33. Στέγη της Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων Βόλου
34. Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών Ανωγείων Κρήτης
35. Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών Αγιάσου Μυτιλήνης
36. Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών Μακρινίτσας Βόλου
37. Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών Ωραιοκάστρου Θεσ/κης
38. Ξενώνας φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων της ΑΡΣΙΣ, Αλεξανδρούπολη

39. Παιδικά Χωριά SOS στη Βάρη Αττικής
40. Παιδικά Χωριά SOS στο Πλαγιάρι Θεσσαλονίκης
41. Παιδικά Χωριά SOS στην Αλεξανδρούπολη
42. Παιδικό Χωριό Β.Ελλάδος στο Φίλυρο
43. Ξενώνας SOS-Ελίζα
44. Το σπίτι της ΑΡΣΙΣ, Ωραιόκαστρο Θεσσαλονίκης
45. Σύλλογος Μεριμνης Ανηλίκων, Αθήνα
46. Σπίτι Συλλόγου «Χαμόγελο του Παιδιού» στο Μαρούσι
47. Σπίτι Συλλόγου «Χαμόγελο του Παιδιού» στον Καρέα
48. Σπίτι Συλλόγου «Χαμόγελο του Παιδιού» στα Μελίσσια
49. Σπίτι Συλλόγου «Χαμόγελο του Παιδιού» στην Αρχαία Κόρινθο
50. Σπίτι Συλλόγου «Χαμόγελο του Παιδιού» στην Κέρκυρα
51. Ορφανοτροφείο Αρρένων Γ & Α Χατζηκώνστα
52. Εστία Κοριτσιού «Φιλοθέη η Αθηναία»
53. Χριστοδούλειο Ορφανοτροφείο Θηλέων
54. Στέγη Θηλέων Π.Φαλήρου «Άγιος Αλέξανδρος»
55. Κιβωτός του Κόσμου, Αθήνα
56. Κιβωτός του Κόσμου, Ξενώνας Πειραιά
57. Άγιος Πολύκαρπος Σμύρνης
58. Ζάννειο Ορφανοτροφείο Αρρένων Πειραιά – Εκάλης
59. Ορφανοτροφείο Θηλέων Ιωάννου και Μαρίας Χατζηκυριάκου
60. Παιδικό Σπίτι Αρρένων Πειραιά
61. Εκκλησιαστικό Ορφανοτροφείο Αρρένων Βουλιαγμένης
62. Λύρειο Παιδικό Ίδρυμα Θηλέων «Οι Άγιοι Ανάργυροι»
63. Ορφανική Στέγη Θηλέων «Αγία Ταβιθά»
64. Εκκλησιαστικό Ορφανοτροφείο Αρρένων «Άγιος Νικόλαος»
65. Ορφανοτροφείο Θηλέων «Η Μέλισσα»
66. Ορφανοτροφείο Κέρκυρας
67. Ορφανοτροφείο Βόλου
68. Φιλανθρωπικό Ίδρυμα Θηλέων «Άγιος Νεκτάριος» Χανίων
69. Εκκλησιαστικό Ορφανοτροφείο Αρρένων «Άγιος Μηνάς»
70. Ορφανοτροφείο Κεφαλληνίας «Ο Σωτήρ»
71. Εκκλησιαστικό Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας «Παναγία η Οδηγήτρια»
72. Κιβωτός της Αγάπης, Φιλ. Σωματείο για παιδιά με χρόνιες παθήσεις, Πάτρα

Δομές φιλοξενίας που υπάγονται στη Δ/ση Ψυχικής Υγείας του Υπουργείου Υγείας

73. ΙΡΙΣ Θεραπευτικός Ξενώνας Εφήβων της ΕΨΥΠΕ
74. Ξενώνας Προεφήβων και Εφήβων «Όρμος», ΓΝΑ Σισμανόγλειο
75. Ξενώνας Εφήβων «Το Σπίτι» ΓΝΑ Σισμανόγλειο
76. Ξενώνας για εφήβους με αυτισμό «Αγγέλια», ΓΝΑ Γ.Γεννηματάς (πλέον φιλοξενεί μόνο ενήλικες)
77. Ξενώνας Εφήβων με εναντιωματική συμπεριφορά των Παιδικών Χωριών SOS
78. Ξενώνας Φροντίδας Παιδιών Ψυχικά Ασθενών Γονέων «Μελία» της ΕΨΥΠΕ.

Παράρτημα 2

Σύμφωνα με την τελευταία δημοσιευμένη έρευνα με στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης («Ανταποκρισιμότητα σε αιτήματα προστατευμένης φιλοξενίας παιδιών σε κίνδυνο», Δεκέμβριος 2010), σε ολόκληρη τη χώρα λειτουργούσαν 18 δημόσιες Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας Παιδιών, που φιλοξενούσαν συνολικά **610** παιδιά, και 9 δημόσιες Μονάδες για παιδιά με χρόνιες παθήσεις και αναπηρίες (Κέντρα Περιθαλψής Παιδιών, Θεραπευτήρια Χρόνιων Παθήσεων Παιδιών και Κέντρα Αποκατάστασης Αναπήρων Παιδιών) με 645 φιλοξενούμενους, από τους οποίους όμως οι **167** ήταν ανήλικοι, ενώ οι υπόλοιποι παρέμεναν στις μονάδες αυτές μετά την ενηλικίωσή τους λόγω αδυναμίας ένταξής τους σε κατάλληλες μονάδες ενηλίκων. Κατά τη διεξαγωγή της παραπάνω έρευνας, το Σεπτέμβριο του 2010 είχαν εντοπιστεί επίσης **36** παιδιά σε νοσοκομεία της Αττικής «σε αναμονή εισαγωγής σε μονάδες πρόνοιας». Επίσης, στις παραπάνω μονάδες ενώ υπήρχε αριθμός κενών θέσεων, δεν μπορούσαν να τοποθετηθούν παιδιά λόγω της έλλειψης επαρκούς ανθρώπινου δυναμικού. Η παραπάνω έρευνα δεν περιλάμβανε στοιχεία για τις (3) Στέγες των Εταιρειών Προστασίας Ανηλίκων και τις (3) δημόσιες δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων.